2022

“Are their gods all deaf?”

EN LITTERATURANALYS AV GUDOMLIG AGENS I GEORGE R.R. MARTINS ”A SONG OF ICE AND FIRE”.

Kurs: Religion för ämneslärare, 61–90 hp

Program: Ämneslärarprogrammet

Författare: Wennerlund, Anton

Examinator: Karlsson, Peter

Termin: Vt22

Abstract

Creators of popular culture, especially in the Fantasy- and Science Fiction-genres, has often used religious inspiration in the form of symbolism of the divine to form their own religious systems and beliefs. The gods in these works ranges from actual physical beings to lofty ideas of transcendent powers in the sky. Readers have consumed these aspects of divinity, that doesn't stray that far from their own world's deities, and many of them have probably done so without a thought on if this affects their own view of the divine. The first step towards this realization requires some form of analysis over how popular culture has depicted gods and religion. The following study treats how one of the world's most well-known Fantasy series, George R.R. Martins *A Song of Ice and Fire*, portrays divine agency in three of its religions. The religions in question are *The Seven-Pointed Star*, *the Drowned God*, *and The Lord of Light.* The theoretical approach has been built upon Pierre Machereys thesis on how to reveal a texts *ideological* project to accomplish this goal. The study has shown that the religions with a clear inspiration from western religions, such as Christianity, are portrayed with a weaker divine agency than those religions based on religions without an apparent western inspiration. The study concludes that this implies that the ideological project of *A Song of Ice and Fire* can be seen as a critique on how religious people use the divine and construct it for their own gains.

Nyckelord: Game of thrones, A Song of Ice and Fire, Religion George R.R. Martin, Pierre Macherey, Ideological project, gudomlig agens.

Innehållsförteckning:

Innehåll

1. Inledning ... 3
2. Syfte ... 4
3. Bakgrund ... 5
3.1. Gudomlig agens ... 5
3.2. George R.R. Martin och *A World of Ice and Fire* ... 6
3.2.1. Den sjuuddiga stjärnan: ... 7
3.2.2. R'hllor/Ljusets Herre: ... 8
3.2.3. Den drunknade guden: ... 9
4. Tidigare forskning ... 10
6. Teori & Metod ... 13
6.1. Machereys ideologiska projekt ... 13
6.2. Teoretisk användning ... 15
6.3. Metod ... 17
7. Undersökning ... 18
7.1. Den sjuuddiga stjärnan ... 19
7.2. Den drunknade guden ... 25
7.3. Ljusets Herre/R'hllor ... 29
7.4. Tystnader ... 33
7.4.1. Den sjuuddiga stjärnan/De Sju ... 33
7.4.2. Den drunknade guden ... 34
7.4.3. R'hllor/Ljusets Herre ... 34
8. Jämförande analys ... 35
9. Diskussion ... 37
9.1. Avslutande tankar ... 39
Referenslista ... 41

1. Inledning

"Yet their gods made no answer, and their suffering went on. Are their gods all deaf?"[1] Frågan ska ha ställts av en mytisk figur i George R.R. Martins verk *A Feast for Crows*. Karaktären resonerar att en gud som inte svarar på böner måste vara döv för människornas lidande. Detta leder karaktären till att själv bli en agent i lösning på bedjarnas lidande, en ersättare för den gudomliga agensen. Denna framställning, av gudar som är handlingslösa utan människornas hjälp, återkommer gång på gång i Martins bokserie *A Song of Ice and Fire*, där *A Feast for Crows* är den fjärde boken. Böckerna har sålts i mer än 90 miljoner exemplar och var ett stort fenomen redan innan TV-serien *Game of Thrones*, som bygger på bokserien, började sändas.[2]

Såväl TV-serien som böckerna hjälpte till att introducera många nya läsare till fantasy-genren. Inte för att de står som ensamt ansvariga för detta. I dagens samhälle har skönlitterära fantasyverk fått en självklar plats på mångas nattduksbord. Det spelar inte någon större roll ifall böcker utspelar sig i Fylke eller New York, magiska företeelser kan skrivas in alla möjliga miljöer. Då mycket av vår litteraturkonsumtion kan ses som en flykt från verkligheten är det kanske inte konstigt att fantasy och science fiction-genren växer. Bidrar inte bara den mer färgstarka lögnen till en större verklighetsflykt?

Få skulle nog argumentera emot att vår konsumtion av populärkultur, oavsett form, kan komma att påverka vår världssyn. Populärkulturen kan informera oss om historiska händelser vi inte stött på i vår vardag eller väcka tankar som annars inte hade tagit upp mycket av vår tid. Givetvis kan man även argumentera att de också kan vilseleda oss genom deras felaktiga skildringar av vissa ämnen. Därför blir det av intresse för forskare att undersöka vad litteraturen verkar framställa. Litteraturkritikern Pierre Macherey anser att alla narrativ innehåller ett ideologiskt projekt, en sanning som de vill förmedla. Han menar också att man, genom att undersöka texten utifrån olika perspektiv, kan finna detta projekt.[3]

Då de flesta elever idag konsumerar en stor mängd populärkultur i olika former blir det viktigt för lärare att hjälpa eleverna att hålla sig öppna för att det de läser kan påverka dem. I skolvärlden uppmanas användandet av fiktiva texter för att hjälpa eleverna att utveckla en

[1] Martin, George R.R. *A Feast for Crows*. London: Harper Voyager. 2005. s 361.
[2] Barnett, David. How Game of Thrones achieved world domination… 15 years before the TV show even aired. *Independent*. 15 april. 2019. https://www.independent.co.uk/news/long_reads/game-of-thrones-season-8-books-novels-publishing-final-series-a8855126.html (Hämtad 28/5–2022).
[3] Macherey, Pierre. *A Theory of Literary Production.* London: Routledge & Kegan Paul ltd. 1978. s 19.

medvetenhet över andra tankar och livssituationer än deras egna.[4] Konsumtionen av dessa texter kan också hjälpa elever att utveckla en förståelse och respekt för sig själva och andra.[5] Texter kan alltså påverka läsarens bild av sin omvärld, en insikt som gör att noggrann hanteringen av fiktiva texter i undervisningssammanhang blir en pedagogisk nödvändighet. Att som lärare kunna ge sina elever konkreta exempel på de budskap man som läsare får ta del av, medvetet *och* omedvetet, kan hjälpa till med att starta en diskussion kring texthantering. Första steget i källkritiskt tänkande är trots allt att vara medveten om att allt vi konsumerar kan komma att påverka oss. Nästa steg är att veta vad det som kan påverka oss verkar vilja säga. Därav kommer föreliggande undersökning, med hjälp av Machereys teori om texters ideologiska projekt, att undersöka hur Martins bokserie framställer gudomlig agens genom analys av tre av seriens religionssystem.

2. Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka hur gudomlig agens framställs i tre religioner i George R.R. Martins *A Song of Ice and Fire*. Genom en komparativ analys och med hjälp av Pierre Machereys teori om texter som ideologiska projekt kommer religionerna att undersökas för att försöka finna skillnader i framställningen av dem. Då *A Song of Ice and Fire* är en omfattande bokserie med mer än 4000 sidor har en avgränsning behövt göras. Denna undersökning har därför, för att bäst besvara frågeställningen, utgått ifrån Martins fjärde bok, *A Feast for Crows*. Detta för att denna bok är den som visar upp eller refererar till inslag av gudomlig agens tydligast. Undersökningen kommer dock också att använda sig av referenser till bokserien utöver de i *A Feast for Crows*, men endast för att komplettera eller utmana de framställningar av gudomlig agens som boken visar.[6] Valet har också gjorts för att inte missa helheten av vad bokserien skildrar, en risk som jag anser vara stor vid analys av endast en av Martins böcker. Bokserien har således undersökts med hjälp av tre delar av litterärt narrativ som Macherey använder sig av. Dessa är: det explicita (det som skrivs ut tydligt), det implicita (det som går att uppfatta mellan raderna) samt tystnader (det som *inte* går att finna i framställningarna). För att uppnå syftet är undersökningens övergripande frågeställning följande:

[4] Svensson, Annette. The media habits of young people in Sweden: The use of fictional texts in school and recreational context. *Education Inquiry*. Vol 5, Nr 3, 2014. 337–357. s 341.
[5] Svensson. *Education Inquiry*. s 339.
[6] Sökningen efter dessa referenser har underlättats genom en sökmotor som innefattar hela bokserien, https://asearchoficeandfire.com/.

Hur framställs gudomligt agentskap i George R.R. Martins *A Feast for Crows*?

- Hur skiljer sig framställningen av den gudomliga agensen i de tre religionerna explicit och implicit i texten?
- Hur skiljer den sig genom tystnaderna, det som *inte* nämns, i texten?

3. Bakgrund

Då denna undersökning berör många ämnen och begrepp som kan vara svåra för läsaren att följa kommer denna rubrik att beröra de oklarheter som kan finnas i undersökningen. Därför finns även en övergripande beskrivning av de tre religionerna som analyserats lagts under denna rubrik.

3.1. Gudomlig agens

Begreppet *gudomlig agens* kan ha en bredd betoning. För att avgränsa detta breda begrepp har därför två indelningar gjorts av begreppet. Den första indelningen kommer att kallas *Antydd agens*. Aron Engberg berör denna form i sin avhandling *Walking on the Pages of the Word of God*, där han studerar hur kristna volontärer i Israel ser på sig själva, landet Israel och de bibliska texterna. I sin text kommer han in på ämnet gudomlig agens och hur detta relateras till volontärernas syn på sin egen agens. I en del av texten, där han skriver om volontärernas syn på religiös kallelse, förklarar han hur en av volontärerna talar om en, för henne, svårtolkad upplevelse. Engberg beskriver hur volontärens oförmåga, eller motvilja, att förstå upplevelsen lämnar plats i hennes narrativ för att antyda på en transcendent intention och agens, alltså en form av övernaturligt, gudomligt handlande.[7] Hon ger alltså guden en agens i sitt narrativ som endast antyds, det är oklart om detta gudomliga ingripande faktiskt inträffade. När begreppet *antydd agens* används i föreliggande undersökning är det alltså detta som menas, agens som ges till en gudom av karaktärerna i bokserien men som inte är påtagligt synlig i böckerna. Ett exempel på antydd agens kan vara när en kung säger att dennes armé vann tack vare gudarna, utan något tecken på transcendent intervention.

Motsatsen till denna agens kommer att vara begreppet *konkret agens*. Det denna syftar på är när något tydligt övernaturligt händer i boken och kan kopplas till en gudom. Dessa händelser är svåra att bortförklara som mänskligt handlande eller naturfenomen, de är övernaturliga. Exempel på konkret agens är om en karaktär skulle be till sin gud för att kunna gå på vatten

[7] Engberg, Aron. *Walking on the Pages of the Word of God: Self, Land and Text Among Evangelical Volunteers in Jerusalem*. Diss., Lunds universitet, 2016. s 100.

varpå karaktären sedan börjar gå ovanpå vågorna. Den konkreta gudomliga agensen går alltså inte att bortförklara, till skillnad från den antydda. Där den förstnämnda endast berör transcendenta händelser kan den sistnämnda användas för att förklara handlingar som av läsaren kan klassas som mänskliga eller transcendenta. Oftast verkar dock inte en gudom behöva vara involverad när det kommer till den antydda agensen.

3.2. George R.R. Martin och *A World of Ice and Fire*

Martin är en veteran inom såväl Sci-Fi som Fantasy-genren. Efter att ha skrivit en rad noveller publicerade han sin första roman, *Dying of the light*, år 1977 och har sedan dess varit aktiv som romanförfattare.[8] Första boken i *A Song of Ice and Fire* publicerades 1996 och när TV-serien *Game of Thrones* kom ut 2011 ledde det till att bokseriens popularitet ökade. Verket utspelar sig på kontinenterna *Västeros* och *Essos* och tillhör Fantasy-genren. Serien lägger stort fokus vid politiska intriger, maktkamper mellan adelshus och men även religiösa och mytologiska inslag. Under bokserien får läsaren följa hur magi sakta återvänder till världen, en premiss som kan kopplas till teorin om *Re-Enchantment*, *Återförtrollningen* på svenska, som bygger på Max Webers tankar kring *Enchantment*, förtrollningen.[9] Magins återkomst i serien verkar bero på att nya drakar, som av vissa antyds vara katalysatorer för magin, har fötts. Denna balans av olika synsätt av religionerna gör att Martins värld känns levande, då den tycks spegla vår egen. De politiska intrigerna, som ökar när flertalet tronpretendenter reser sig upp för att kämpa om makten över Västeros, påminner starkt om medeltida Europas liknande konflikter. Detta ränksmideri, tillsammans med det faktum att inte ens kapitelkaraktärer är säkra för dödens långa arm, bidrar till en spännande läsning.

Viktigt att påpeka är att *A Song of Ice and Fire* inte är skriven med en allvetande berättarröst som sakta delar sanningar med läsaren. I stället klassas Martins olika kapitelkaraktärer som opålitliga berättare (eller *Unreliable Narrators* som Wayne C. Booth, som myntade begreppet, skulle kallat dem).[10] Religionernas roll i *A Song of Ice and Fire* beror ofta på vilken kapitelkaraktär man får följa. Vissa verkar vara cyniska ateister medan andra är hängivna troende. Det är dessa kapitelkaraktärers bild av omvärlden som visas i böckerna, oavsett hur sann denna framställning av världen verkar vara. Äktheten av deras tankar, att det de tänker faktiskt är det de menar, går kanske att lita på medan pålitligheten i sidokaraktärernas ord är

[8] Pallardy, Richard. George R.R. Martin. *Encyclopedia Britannica*. 16 sept. 2021. https://www.britannica.com/biography/George-R-R-Martin (Hämtad 16/5–2022).
[9] Jenkins, Richard. Disenchantment, Enchantment and Re-Enchantment: Max Weber at the millennium. *Max Weber Studies*. Vol 1, Nr 1, 2000: 11-32. s 29.
[10] Booth, Wayne C. *The Rhetoric of Fiction*. Chicago: University of Chicago Press 1961. s 158.

svårare att tolka. I ett kapitel tänker en adelsdam, Catelyn Stark, på sina två söner som hon tror är döda. Läsaren vet dock att båda sönerna lever, en av dem är till och med kapitelkaraktär, och bilden Catelyn målar upp blir därför felaktig.[11] Detta fenomen har varit viktigt att ha i åtanke under undersökningen då framställningen av religionerna oftast filtreras genom kapitelkaraktärerna.

När det kommer till Martins relation till religion berättar han i en intervju att han var uppväxt i ett katolskt hem men vid tiden för intervjun klassade sig som skeptiker. Han beskriver även hur hans religioner till viss del har inspirerats av riktiga religioner. Han beskriver *Röde R'hllors* religion som en blandning av zoroastrism och katarernas världsbild. *Den sjuuddiga stjärnan* beskrivs ha element av den medeltida katolska kyrkan, som att båda tillber en flerenig gud.[12] Liksom i dessa religioner finns det apokalyptiska element i Martins religioner. Det talas om *den långa natten* bland R'hllors följare och den drunknade gudens präster talar om hur havet kommer att återerövra landet. Tanken om *den långa natten* får stort fokus i bokserien, från fler än bara *R'hllors* följare.

Det kan vara svårt för en läsare av denna undersökning att förstå analysen av tre av Martins religioner utan att först få en inblick i dessa. Därför kommer nedan en kort beskrivning av de tre undersökta religionerna, för att ge en enkel förförståelse som kan underlätta läsningen av undersökningen.

3.2.1. Den sjuuddiga stjärnan:

Religionen som kallas *den sjuuddiga stjärnan*, eller *de sju gudarnas tro*, kom till Västeros genom svärd och krig. Den sjuuddiga stjärnan började spridas genom att andalerna, ett krigarfolk från Essos, landsteg i stort antal på kontinenten.[13] Genom erövringar, och senare politiska giftermål, spred sig andalernas inflytande och genom detta också deras religion.

Religionens utövare ber till sju arketyper av en och samma Gud, man skulle kunna beskriva det som en sjuenighet. De sju aspekterna av gudomen, som för enkelhetens skull kommer att benämnas som *De Sju* i denna undersökning, är Modern, Fadern, Krigaren, Smeden, Gumman, Jungfrun och Främlingen.[14] Varje del av denna sjuenighet är kopplad till olika fenomen i världen och därför riktas olika böner till olika arketyper baserat på vad som efterfrågas. En

[11] Martin, George R.R. *A Storm of Swords: I: Steel & Snow.* London: Harper Voyager. 2000. s 35.
[12] *A Dance with Dragons, George R.R. Martin, Talks at Google*. [online video], Talks at Google, 7 augusti 2011, https://www.youtube.com/watch?v=QTTW8M_etko, (Hämtad 12/5-2022).
[13] Martin, George R. R., García, Elio M. & Antonsson, Linda. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of Thrones*. Stockholm: Forum. 2019. s 17–18.
[14] O'Leary, Peter. Sacred Fantasy in Game of Thrones. *Critical Quarterly*. Vol 57, Nr 1, 2015. 6-19. s 8.

soldat som gör sig redo för strid kan be till Krigaren för mod medan soldatens mor ber till Modern om omsorg för sin son. Synen på de sju gudarna påminner bland annat om hur grekiska och indiska panteon, samt helgonen inom katolicismen, tillbetts under vår historia.

Stjärnkyrkan, som religionens organiserade väsen kallas, har en hierarki bestående av överstekaplanen, som står som gudarnas röst och representant i världen. Under honom finns alla kaplaner, som ansvarar över kapell utspridda över kontinenten. Under dessa finner vi kapellösa kaplaner som vandrar runt och predikar på landsbygden samt *heliga män* som bor i avskilda kloster. Religionen är den största i Västeros, med sitt säte i Gammelstad där överstekaplanen, kyrkans överhuvud, bor.[15] Under olika tider av historien har det även funnits militärordnar som ställt sig under stjärnkyrkans makt, likt kristna krigarordnar under medeltiden. En av dessa är ”de fattiga stackarna”, som består av bönder och andra ofrälse. En annan, mer ansenlig, är Krigarsönerna, bestående av riddare som står under kyrkans makt. I början av *A Feast for Crows* är dessa ordnar inte längre aktiva, men referenser till dem finns med.[16] Senare i boken återinrättas dock de båda ordnarna och beskrivs som Krigarens agenter i världen.[17]

Viktiga personer är för undersökningen av denna religion är änkedrottningen Cersei, hennes bror Jaime, deras kusin Lancel, riddaren Davos Seaworth samt krigaren Brienne av Tarth.

3.2.2. R’hllor/Ljusets Herre:

En mindre tydlig och strukturerad religion än *de sju gudarnas tro*, åtminstone i Västeros då religionen är förhållandevis nytillkommen från Essos, är den som tillber *Ljusets herre*. Röde R’hllor, som han kallas av sina följare, är en gudom centrerad kring eld och ljus. Tillsammans med Mörkret, som inte verkar ha något särskilt namn, skapar R’hllor en dualistisk religion där ens handlingar antingen är för eller emot ljuset. De som inte tjänar Ljusets Herre gör Mörkret, som ibland benämns som *den Andres* (då man inte vill använda hans riktiga namn), vilja. Användandet av en satansfigur skiljer sig från den ovan nämnda stjärnkyrkan, som endast talar om sju helveten utan någon central djävulsgestalt.

R’hllors tjänare, det röda prästerskapet, rör sig fritt över de båda kontinenterna Essos och Västeros, även om det också finns tempel tillägnade den röda guden i Essos.[18] I Västeros är religionen dock förhållandevis liten och de av prästerskapet som finns där ser på sitt uppdrag

[15] Martin. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of thrones*. s 45.
[16] Martin. *A Feast for Crows*. s 565.
[17] Martin. *A Feast for Crows.* s 475.
[18] Martin. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of Thrones*. s 275.

där som en form av missionsarbete. R'hllors följare tror på ett apokalyptiskt event, *den långa natten,* där ljuset kommer att kämpa mot mörkret.[19] R'hllor kommer här att ha en förkämpe vid namn Azor Ahai, den förlovade prinsen, som kommer att segra med sitt flammande svärd. Den röda gudens prästerskap har till uppgift att förbereda världen inför denna kataklysm.

Nyckelpersoner för denna religion i böckerna är här riddaren Beric Dondarrion och två medlemmar av R'hllors prästerskap, Thoros av Myr och Melisandre av Asshai.

3.2.3. Den drunknade guden:

Den drunknade gudens religion är, till skillnad från de ovanstående, kopplad till en enda del av världen och skulle kunna beskrivas som en etnisk religion. Det är på Järnöarna, en av Västeros sju provinser, och bland dess folk som denna religion existerar. Den verkar sakna någon form av missionsverksamhet och i bokserien finns det ingen följare av religionen som kommer från någon av de andra sex provinserna. Enligt de järnfödda, som dessa vikingainspirerade öbor kallas, ska deras förfäder ha stigit upp ur havet, från den drunknade gudens vattensalar. De ser sig också som skapade i gudens avbild och ser allt kopplat till havet som heligt. De bosätter sig därför helst nära kusten och ser sig själva som ett eget folkslag än Västeros andra människor.[20] De utför även en form av rituell drunkning och alla järnfödda bör ha blivit dränkta som barn för att klassas som gudens tjänare. Efter att de blivit medvetslösa utför en präst en ritual som liknar hjärt-lungräddning på barnet varpå denne (oftast) kommer tillbaka till liv.[21] Det har dock, förmodligen på grund av risken med ritualen, blivit vanligt bland vissa adliga att i stället utföra vad som mer liknar ett kristet barndop, där endast lite vatten sköljs över barnets huvud. De mest hängivna i religion ser dock detta som en falsk dränkning och uppmanar därför att göra en ordentlig som vuxen.[22] Det finns här starka kopplingar till det kristna dopet, med nedsänkande i vatten som en ritual för att uppnå pånyttfödelse.

Hela religionen är byggd på muntlig tradition och dess följare tror att religion är äldre än någon annan i Västeros. Innan andalerna kom med sina sju gudar eller de röda prästerna började tala om R'hllor på kontinenten fanns det heliga män på Järnöarna, i alla fall om man frågar dem. Dessa predikar för alla som vill höra på dem och kan begära mat och husrum av alla järnfödda.[23]

[19] Martin. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow*. s 348.
[20] Martin. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of Thrones*. s 175.
[21] Martin. *A Feast for Crows*. s 19.
[22] Martin. *A Feast for Crows*. s 20.
[23] Martin. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of Thrones*. s 175.

Även denna religion har en form av dualistisk inspiration. Havsguden har nämligen sin motpol i Stormguden, en gud som bor i himlen och hatar människor och deras skapelser. Han ansvarar för vindar och blixtar som sänker de järnföddas skepp och plågar deras tillvaro på öarna, i alla fall är det vad den drunknade gudens präster säger till dem.

Viktiga personer vid analysen av denna religion är prästen Aeron Blöthår (som står för den klart största inblicken i denna religion), hans bröder Victarion och Euron Greyjoy samt deras brorsdotter Asha.

4. Tidigare forskning

Studier kring hur populärkultur och skönlitteratur framställer och inspireras av religion är omfattande. Professorerna Stig Hjarvard och Mia Lövheim skriver i deras bok *Mediatization and Religion* om hur populärkultur ofta verkar använda sig av vissa religiösa aspekter, oftast de mer visuellt och emotionellt starka, medan andra, som dogmatik, knappt används alls.[24] Detta gör att framställningarna oftast blir felaktiga, något Hjarvard och Lövheim påpekar kan komma att påverka de yngre generationernas religionsyn. De anmärker också att bokens slutsatser stämmer överens med liknande forskning gjord i andra länder.[25] En annan sak de upptäckte var att kristendomen är den religion som dominerar i populärkulturens framställningar, ett påstående som också verkar stämma när det kommer till forskning om ämnet. Michael Ward undersöker i sin avhandling *The Son and the Other Stars* hur C.S. Lewis berör kosmologi och kristologi i sina verk om *Narnia*.[26] Michelle Chan analyserar även hon kristna verk *The Confrontation between Religion and Fantasy: A study of Nineteenth-Century Children's Christian Fantasy*, dock med fler författare i fokus än Ward.[27] Ett generellt tema mellan dessa verk är kopplingen som dras mellan författarens syn på religion samt hur detta kan upptäckas genom analys av dennes litterära verk. Fantasy inspireras oftast av religion och genom Fantasy kan därför religionsframställning undersökas.

När det kommer till analyser av Martins *A Song of Ice and Fire* och dess religioner finns det även där mycket att hitta. Nedan beskrivs kortfattat tre arbeten av detta slag.

[24] Hjarvard, Stig & Lövheim, Mia (red.). *Mediatization and Religion: Nordic Perspectives*. Gothenburg: Nordicom. 2012. s 184.
[25] Hjarvard & Lövheim. *Mediatization and Religion: Nordic Perspectives*. s 185.
[26] Ward, Michael. *The Son and the other stars: Christology and Cosmology in the imagination of C.S Lewis.* Diss., University of St Andrews. 2005.
[27] Chan, Michelle. *The Confrontation between Religion and Fantasy: A Study of Nineteenth-Century Children's Christian Fantasy.* Diss., University of London. 2012.

Marcin Sankowski har undersökt både de politiska och religiösa aspekterna av George R.R. Martins verk *A song of Ice and Fire*. I sitt kapitel *Of Ice and Fire: Politics and Religion in George R.R. Martins 'A Game of thrones'* lyfter Sankowski upp hur den politiska aspekten av bokkaraktärernas liv ofta blir en fiende till religionens plats i samhället de lever i.[28] Detta då *mystiken*, det som kommer ur krafter utanför människans resonerande sinnet, ersätts av *intrigen*, något konstruerat av människan. Enligt Sankowski visas det gång på gång i *Game of Thrones* historia hur politiken och det mer sekulära, eller bara mindre mystiska religionssystem, vinner över det gamla och traditionella. Ett exempel han lyfter är hur tron på de så kallade *gamla gudarna* ersätts med den mer statligt kopplade *sjuuddiga stjärnan*.

Sankowski påpekar dock även hur religion får en större roll i böckerna som följer *Game of thrones*, där läsaren introduceras till andra, mer mystiska, religionssystem genom nya karaktärer. Han verkar här anknyta till något som liknar den tidigare nämnda *återförtrollningen*. Den övergripande tanken enligt Sankowski verkar dock vara att religion i Västeros inte har samma makt som de politiska, intrigfyllda aspekterna av världen. I sina avslutande tankar belyser han dock att religionen mycket väl kan få en större roll i Martins två sista, ännu oskrivna, verk i serien.

En annan som undersökt religioner i Martins verk är Peter O'Leary. I sin text *Sacred fantasy in Game of Thrones* skriver O'Leary om tre religioner: Tron på *de gamla gudarna* i norr, *den sjuuddiga stjärnan* och *R'hllor*, ljusets herre. O'Leary påpekar hur dessa tre religioner är sammankopplade till ett starkt magisystem i bokens värld. Dessa möten mellan religion och magi är ett av de element som bygger upp handlingen i Martins verk enligt O'Leary.[29]

O'Leary beskriver bland annat i sin text hur karaktären Catelyn kopplar sin religion, den sjuuddiga stjärnan, till prästernas, de så kallade kaplanerna, och deras ritualer. Den är mindre mystisk än tron på de gamla gudarna och "har ett ansikte", för att citera O'Leary.[30] Senare i sin text beskriver O'Leary tron på de sju gudarna som att de "känns som att den heliga treenigheten insatt i *Dungeons & Dragons*[31]*"*.[32] Denna liknelse mellan kristendomen och den sjuuddiga stjärnan stärks ytterligare av O'Leary när han lyfter upp likheter mellan katolska och bysantiska

[28] Sankowski, Marcin. Of Ice and Fire: Politics and Religion in George R.R. Martin's A Game of Thrones. I *Political discourse in centemporary anglophone literature and culture*. Kolek, Leszek., Stolarek Joanna & Wiliński, Jarosław (red.), 75-86. Siedlce: Institute of Regional Culture and Literary Research. s 82.
[29] O'Leary, Peter. Sacred Fantasy in Game of Thrones. *Critical Quarterly*. Vol 57, Nr 1, 2015. 6-19. s 6.
[30] O'Leary. *Critical Quarterly.* s 8.
[31] En form av rollspel i en valfri Fantasy-värld där spelarna skådespelar som karaktärer i den valda världen.
[32] O'Leary. *Critical Quarterly*. s 10.

ritualer och hierarkier och Martins så kallade stjärnkyrka. Han liknar även tron på Röde R'hllors med en blandning av Zoroastrianismens kosmologi med Islams eskatologi för att få fram en teodicé med eldfokus. Ljusets Herre ska bränna den ofullkomliga världen tills den blir återfödd till en ny, fullkomlig, värld. I sina beskrivningar drar sig O'Leary ofta mot att Martin inspirerats av österländska religioner vid skapandet av R'hllor.[33]

Det O'Leary verkar tycka är mest intressant är inte vilken roll de ovan nämnda religionerna har i Martins verk, snarare ligger hans intresse i vad författarens påhittade värld säger om religion över lag. Han kallar *A Song of Ice and Fire* för *helig fantasy*, för att den ger det heliga, religionerna, en viktig roll i handlingen. I sin text går han så långt att han liknar bokserien med Zohar, en judisk text som visade sig vara helt påhittad av sin upptäckare, Rabbi Moses de Léon.[34] Han påpekar också Martins egen livsåskådning som avfallen katolik för att anspela att Martin inte försöker att trycka på någon en viss religiös tankegång.[35]

Två andra som studerat religion i Martins verk är podcastvärden A. Ron Hubbard och professorn Anthony Le Donne (som står för böckernas mer akademiska inslag). Tillsammans har de skrivit två volymer kallade *Gods of Thrones* där de analyserar Martins religioner utifrån kopplingar till verkliga trossystem. I sitt arbete berör de bland annat de tre religionerna som är i fokus i föreliggande undersökning. När de studerar de järnföddas religion om den drunknade guden gör Le Donne tydliga kopplingar till babyloniska skapelsemyter, om än något tillvridna av Martin.[36] När det kommer till R'hllor och dennes följare beskrivs denna religion som mer kopplad till magi och övernaturliga händelser.

Tron på de sju beskrivs av Hubbard och Le Donne som en version av den medeltida katolska kyrkan (med hjälp av citat från Martin).[37] De beskriver denna religion som en bekväm sådan, där gudomens handlingar i världen inte behöver vara tydliga, folket i Västeros nöjer sig ändå för att den är en kulturell tradition.[38] Därav spelar det ingen roll hur magisk R'hllor är, de flesta kommer fortfarande att hålla sig till de sju. I sina verk kommer de även fram till att Martin verkar lyfta upp de religionssystem som påminner om västerländsk teism, som *R'hllor* och *den*

[33] O'Leary. *Critical Quarterly.* s 10.
[34] Ibid. s 11.
[35] Ibid. s 14.
[36] Hubbard, A. Ron & Le Donne, Anthony. *Gods of Thrones – A pilgrim's guide to the religions of ice and fire. Vol 2.* New York: Hubbard/Le Donne. 2019. s 107.
[37] Hubbard, A. Ron & Le Donne, Anthony. *Gods of Thrones – A pilgrim's guide to the religions of ice and fire. Vol 1.* New York: Hubbard/Le Donne. 2018. s 93.
[38] Hubbard & Le Donne. *Gods of Thrones – A pilgrim's guide to the religions of ice and fire. Vol 1.* s. 87.

sjuuddiga stjärnan, i ett negativt ljus. Det är ofta dessa religioner som får representeras av ondskefulla kultister än av ”moder Teresa-typer”.[39]

Föreliggande undersökning skiljer sig från de tre ovan nämnda arbeten på olika sätt. I stället för att jämföra det sekulära med det religiösa som Sankowski gör ligger fokus på en komparativ analys mellan tre av Martins religioner. Där O’Leary talar om religionernas *roll* i berättelsen och ofta går in i en likställning mellan dem och verkliga religioner kommer föreliggande uppsats att gå in djupare på en specifik roll, den gudomliga agensen. Hubbard och Le Donne har gjort ett utförligt arbete där de undersöker alla religioner i *A Song of Ice and Fire*. De saknar dock det komparativa inslaget som denna undersökning kommer att använda sig utav. Följaktligen bidrar föreliggande undersökning även med att visa på hur man som läsare, genom liknande analys, kan avslöja de underliggande budskap som kan gömma sig i litterära verk. När dessa textens *sanningar* väl avslöjats blir det därav lättare att urskilja när dessa upprepar sig i flera böcker. Detta lämnar rum för bredare kartläggning av hur skildringar av religion visas upp i populärkultur, och vad dessa verkar vilja lära, eller övertala, oss om.

6. Teori & Metod

Den teoretiska ansatsen som använts under denna undersökning bygger på delar av Pierre Machereys teori kring texter som ideologiska projekt. I sin teori bygger Macherey vidare på Louis Althussers tanke att alla ideologiska diskurser är slutna system. Detta för att de har ett behov av att inte yttra frågor som utmanar ideologins tankesätt. John Storey, som i denna undersökning använts för att ta del av Althussers tankar, beskriver hur Althusser byggde upp sin teori. Först började han med att analysera hur ideologiskt baserade texter formades till att lyfta upp ideologins styrkor medan de undvek att lyfta tankar som ifrågasatte eller utmanade ideologins brister. Därför kunde han, genom att undersöka vad en text lyfta fram *och* vad den undvek, upptäcka textens ideologiska kuliss, eller *problematiken*, som han kallade den.[40]

6.1. Machereys ideologiska projekt

Macherey bygger vidare på Althussers tanke om analysen av det utskrivna och det tystade men förkastar tanken att en text endast skulle ha *en* enda betydelse som går att upptäcka genom kritisk granskning. I stället menar han att texten bör ses som en konstruktion, med olika betydelser. Man bör enligt honom lämna tanken att texten är en enhetlig produkt som uppkommit från en originell skapelsepunkt, ett ögonblick av upphöjd intention. Själv menar

[39] Ibid. s 63.
[40] Storey, John. *Cultural Theory and Popular Culture*. 3 Uppl. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2010. s 43.

han att den fiktiva texten är decentraliserad, den saknar fulländning i sig själv. Med detta menas dock inte att något behöver läggas till för att fullborda den, alla fiktiva texter *är* helt enkelt decentraliserade. Detta för att de består av en konfrontation mellan olika diskurser (han lägger till fler än de Althusser använder): explicit, implicit och frånvarande. Genom analys av dessa tre blir det således den kritiska praktikens uppgift att förklara de skillnader som finns i texten som pekar på en konflikt av betydelser.[41]

Det ligger inte i Machereys intresse att lyfta fram det implicita i texten genom att förklara det mer explicit, som en mer traditionell litteraturanalys kunde se ut. För honom finns snarare textens betydelser *både* i det som står i texten samt det som inte står. I den analysen bör man inte sträva efter att lyfta upp det tystlåtna, i stället bör man försöka att producera en ny kunskap ur texten som förklarar den ideologiska nödvändigheten av dess tystnader och frånvaro. Detta är textens strukturella ofullständighet, plattformen för det som texten själv inte kan säga.[42]

Macherey förklarar sin ståndpunkt med hjälp av Sigmund Freuds tankar kring kommunikation; för att något ska kunna sägas måste något annat *inte* det.[43] Det är därför resonemanget om *varför* textens obefintligheter, dess tystnader, finns som behöver undersökas. Vad som är viktigt i texten är det som inte sägs. Freud försökte finna en liknande tystnad i sina patienter genom att studera det de inte sa, eller kunde säga för att det påverkade dem negativt, tillsammans med vad de visade genom sitt agerande. Macherey söker dock inte författarens underliggande eller undermedvetna tanke med texten, snarare vad texten själv tycks säga genom vad som visas i kontrast till det som tystas.

Machereys tillvägagångssätt undersöker skillnaderna mellan vad som berättas explicit och det som kan urskiljas genom analys av de tidigare tre aspekterna av en text. Han menar att det i alla texter finns en klyfta mellan det textens författare vill säga genom den och vad som faktiskt blir sagt. För att helt förstå detta underliggande berättande är det enligt Macherey viktigt att ”förstå vad texten behöver säga för att kunna säga det den faktiskt vill säga”[44]. Det är genom denna analys som textens undermedvetna kan upptäckas, ett undermedvetet tydligt kopplat till textens ideologiska och historiska bakgrund. Detta bör inte misstas för tystnaderna i texten, dessa är snarare ett av de tre fokuspunkterna han menar behöver analyseras (tillsammans med det explicita och implicita i texten) för att urskilja textens undermedvetna. Macherey var helt

[41] Storey. *Cultural Theory and Popular Culture.* s 44.
[42] Macherey. *A Theory of Literary Production.* s 80.
[43] Rieff, Philip (red.). *The Collected Papers of Sigmund Freud. General Psychology Theory: Papers on Metapsychology*. New York: Macmillan Publishing Company. 1963. s 117.
[44] Macherey. *A Theory of Literary Production*. s 94.

övertygad om att alla narrativ hade någon form av ideologiskt projekt. Med detta menar han att de alla utlovar att berätta en sanning, som i skönlitteratur oftast är symbolisk och går att finna efter att sista sidan lästs ut.[45] Denna sanning avslöjas dock inte direkt utan information frånhålls först för läsaren. Ett narrativ drar sig alltid, enligt Macherey, mot ett avslöjande av sanningen.[46]

6.2. Teoretisk användning

Som hjälp till att implementera Machereys tankar i en akademisk textanalys har följande två avhandlingar som använt sig av hans teori studerats. John P. Jenkins undersöker i sin avhandling *Manufactoring masculinities; Manufactoring history: Masculinity, genre and social context in six anglophone novels of the south Wales valleys* om hur det maskulina porträtteras i sex olika noveller från södra Wales. Det Jenkins kommer fram till är att novellerna målar upp männen explicit som patriarkala auktoriteter medan de implicit visas upp som oväsentliga tjänare till den industriella kapitalismen.[47] Han fann alltså genom sin undersökning Machereys tidigare nämnda konflikt av betydelser.

En annan som använder sig av Machereys teori är Fredrik Svensson som i sin avhandling, *Ideology and symbolism in the novels of Cormac MacCarthy*, undersöker författaren Cormac MacCarthys användande av litterär symbolism för att lyfta upp ideologiska ståndpunkter. MacCarthys författarstil målas här upp av Svensson som ett försök att lyfta frågan kring vad som definierar en människa samt hur detta påverkar människans roll gentemot sin sociala och naturliga miljö. Med hjälp av Macherey drar Svensson slutsatsen att MacCarthy ofta verkar balansera mellan två framställningar av den mänskliga agensen, hjälplösheten inför världens stora skeenden, som naturkatastrofer och den enorma, oftast destruktiva, påverkan människor kan ha på sin omgivning. [48] Det ideologiska projekt Svensson får fram är att MacCarthys texter kan uppfattas ha en kritik mot det senkapitalistiska samhället. Detta då skiftningen mellan minimal och maximal påverkansfaktor i den mänskliga agensen passar in på hur detta samhälle vill att deras medborgare ska se på sig själva. Handlingskraftiga nog för att kunna *bli vad som helst* men inte mäktiga nog för att kunna ändra samhällssystemet.[49]

[45] Macherey. *A Theory of Literary Production.* s 18.
[46] Macherey. *A Theory of Literary Production*. s 29.
[47] Jenkins, John P. *Manufacturing Masculinities; Manufacturing History: Masculinity, genre, and social context in six anglophone novels of the South Wales valleys.* Diss., Cardiff University. 2017. s 229.
[48] Svensson, Fredrik. *Ideology and Symbolism in the Novels of Cormac McCarthy.* Diss., Karlstad University. 2020. s 44.
[49] Svensson. *Ideology and Symbolism in the Novels of Cormac McCarthy.* s 177.

Jenkins och Svenssons avhandlingar och dessas konkreta användning av Machereys teori kring texters ideologiska projekt har varit en stor hjälp för den föreliggande undersökningen. Då teorin har en komplex kärna är det tacksamt att kunna granska hur tidigare undersökningar använt sig av detta ramverk. Svenssons undersökning har varit särskilt användbar då den använder Macherey för att studera agens. Även om agensen skiljer sig åt från föreliggande undersökning, mänsklig kontra gudomlig agens, har många delar klargjort hur Machereys teori kan uppnå en mer konkret analys av agens i litteratur.

Hur finner man då det detta underliggande projekt i en text? Macherey lägger fram arbetet på följande vis: Först delas texten in i två delar, det ideologiska projektet (den sanning som utlovas) och realiseringen (när sanningen uppdagas i texten). Det han undersöker är alltså brottet mellan dessa två delar. Denna analys menar han uppdagar textens omedvetna, dess undertryckta bakgrundssanning, ideologisk som historisk. Exempelvis kan en skönlitterär text skriven under franska revolutionen visa sig ha ett undermedvetande som drar sig mot antiauktoritära tankegångar.

Som ett exempel på det ovan nämnda kan man föreställa sig en Bamsetidning. Tidigt i tidningen förklaras det att Skalman ska berätta för Lille Skutt hur man är en bra kompis. I slutet av tidningen förklarar Skalman att en bra kompis behöver vara beredd att lyssna på sina vänner. När man analyserar berättelsen kanske man dock märker att Skalman själv struntar i att lyssna på Lille Skutt vid flera tillfällen innan sanningen avslöjas. Textens innehåll bryter då helt plötsligt med sitt budskap då det ideologiska projektet som finns i det undermedvetna helt plötsligt pekar åt ett annat håll än textens explicita budskap. Sanningen som avslöjas blir då snarare att det inte bara räcker med att ha kunskap om hur man är en bra kompis, man måste också agera utefter den kunskapen.

Vid närmare analys av bamsetidningen kanske det också visar sig att det i tidningen finns andra skildringar av viktiga kompisegenskaper som inte nämns explicit. Sedan kanske Skalman visar prov på andra dåliga kompisegenskaper, som att han verbalt behandlar Lille Skutt dåligt. All denna information bidrar till att visa på det tidningen *faktiskt* säger om vad som krävs för att vara en bra kompis. Kanske finns det till och med ett djupare, mer undangömt ideologiskt projekt som inte alls har med goda kompisegenskaper att göra. Macherey påpekar trots allt att alla narrativ innehåller mer än ett budskap. Givetvis kommer inte Martins bokserie att ha en

lika tydlig sanning som hur man är en bra kompis, skönlitterära verk är mindre transparanta och deras *sanningar* är mer symboliska och går ofta inte att urskilja förrän verket är färdigläst.[50]

6.3. Metod

När det kommer till föreliggande undersökning har Machereys tankar kring utvinningen av en texts ideologiska projekt använts. Här har en urskiljning gjorts där det ideologiska som undersökts är religionsframställning, där fokus ligger på skildringen av gudomlig agens. Enligt Macherey blir fiktionstexter en utmaning för de ideologier som texterna försöker skildra då denna framställning kan göra ideologierna lättare att kritisera.[51] Det är således hur de tre religionssystemen, och då främst den gudomliga agensen i dessa, skildras i Martins verk som undersökts. *A Feast for Crows* berör givetvis mer ideologiska inslag än bara religionsframställning, men religion har även en central roll i bokserien. Som för de tidigare nämnda forskarna blev Machereys tanke, att en text aldrig är helt igenom komplett och därför bör undersökas såväl utifrån vad den lyfter upp som vad den håller tyst om, nyckeln för att analysera det litterära verket. I den föreliggande undersökningen kommer Machereys teoretiska och metodologiska ansats att användas för att analysera källmaterialet och dess framställning av de tidigare nämnda religionerna.

Således har *A Feast for Crows* och delar av de andra böckerna i bokserien undersökts utifrån Machereys tre aspekter. Det explicita har tagits ut från det som, svart på vitt, skrivits ut tydligt i texten. Urvalet av det implicita har däremot krävt en mer grundligare analys av hur framställningen av gudomlig agens förhåller sig till hela kapitlet och ibland även händelser i andra böcker. Till exempel finns det händelser som, om de endast behöver förhålla sig till kapitlet det nämns, skulle visa på att en gudom inte verkar ha någon form av koll på bokens värld då den ger falska visioner till en troende. Vid noggrannare analys av andra kapitel visar det sig dock att gudens vision visar sig stämma, dock på ett sätt som bara läsaren vet om. Denna framställning skulle missas om analysen endast berörde det som skrivits ut tydligt i texten. Den tredje aspekten Macherey nämner, tystnader, har tagits fram genom att de explicita och implicita framställningarna av de tre religionerna har jämförts. I denna komparativa analys blir det tydligt vad som inte framställs i de olika religionerna genom att det ställs jämte vad som nämns i de andra två. När alla tre aspekter har tagits fram ur texten har dessa sedan analyserats

[50] Macherey. *A Theory of Literary Production.* s 18.
[51] Ibid. s 131.

tillsammans. Genom denna analys har bokseriens ideologiska projekt, här utifrån dess religionsframställning, kunnat urskiljas.

Givetvis kommer inte undersökningen att kunna leda till någon absolut sanning om textens budskap, det vore ett ohållbart mål. Det bör också påpekas att undersökningen inte söker att avslöja Martins egna tankar kring religionerna, då detta inte är målet med Machereys teori. Som tidigare nämnt talar han om ett glapp mellan författarens intention och vad texten faktiskt säger.[52] Det är detta, textens underliggande budskap om religionssystemen, som varit undersökningens mål. Om detta budskap varit ett aktivt val av Martin eller inte kan endast han besvara.

7. Undersökning

För att strukturera undersökningen på ett läsvänligt sätt har framställningen av gudomlig agens delats in i fyra delar förankrade i Machereys teori. De första tre delarna består av bokens explicita och implicita framställningar av gudomlig agens i de olika religionerna. Här har, som tidigare nämnts, en skillnad gjorts mellan *antydd* (när karaktärerna tillskriver gudarna agens) och *konkret* (när texten beskriver en tydligt direkt verkan av övernaturlig agens). Detta för att dessa skillnader i framställningen av gudomlig agens uppkommit under analysen och funnits nödvändiga för att få fram ett mer nyanserat resultat.

När alla tre religioner har analyserats utifrån de två framställningstyperna, explicit och implicit, kommer en fjärde del beskriva de tystnader som finns i framställningen av den gudomliga agensen. Detta för att, till skillnad från att skriva ut tystnaderna under vardera religions rubrik, tystnaderna i en religion till stor del är beroende av hur de *andra* religionerna framställs. En komparativ analys mellan religionerna har alltså krävts för att få fram dessa tystnader. Genom att se vad som skrivs om en religion blir det tydligare att se att samma fenomen *inte* framställs i en annan. Läsaren behöver genom denna indelning inte hoppa mellan de olika skildringarna av religionerna för att hänga med i resonemangen kring tystnaderna. I stället kan läsaren, med förkunskapen av religionerna från de tre första delarna, lättare följa med i undersökningen.

[52] Macherey. *A Theory of Literary Production*. s 7.

7.1. Den sjuuddiga stjärnan

Explicit

Den sjuuddiga stjärnans utövare talar inte ofta tydligt om sina gudar som direkta agenter i en händelse. Snarare benämns gudomens roll endast *innan* och *efter* händelsen. När en karaktär står inför en svår utmaning kan en annan försöka uppmuntra dem med ett ”må Gumman ge dig vishet”.[53] Personen som uttalar orden har oftast ingen stor påverkan på händelseförloppet hen ber om ska ske. Orden blir därmed snarare en form av rituellt språkbruk som karaktärerna uttalar för att visa deras vilja i det som komma skall. Kopplat till det politiska i boken kan orden ibland ses som en form av ursäkt eller undangömmande av personens egen agens. Gudarna får alltså en antydd agens för att personerna som uttalar frasen ska kunna lägga ansvaret på det transcendenta i stället för på sina egna förmågor. Ett exempel på detta är när en karaktär vid namn Lancel, som börjat att söka det gudomliga efter en traumatisk händelse, försöker att uppmuntra sin kusin Jaime innan de tar farväl. Lancels nyfunna tro verkar motiveras av hans skam över sitt tidigare leverne, där han var allt annat än ridderlig.[54] Han säger att han ber för Jaime och för dennes syster, Cersei, och hoppas att Gumman ska vägleda Cersei och Krigaren beskydda henne. Jaime, som försökt att ha ett skämtsamt samtal med sin kusin om dennes bröllop, tar inte emot den fromma uppmuntran väl utan förklarar att han bidrar med nog beskydd till sin syster utan gudomens hjälp (trots att han förlorat sin svärdshand).[55] Jaime avvisar här den gudomliga agensen och vill själv vara subjektet, en stark kontrast till hans hängivne kusin som gärna lutar sig åt att ge gudomen en antydd agens. Valet mellan att själv ta agens eller ge gudomen en antydd sådan återkommer många gånger i bokserien, något som börjar att peka på en del av böckernas ideologiska projekt.

När de troende talar om saker som hänt ger de också ofta De Sju agens över dessa händelseförlopp. När en riddare vid namn Arys blir ivägskickad från huvudstaden och därmed får fly uppgifter han inte är bekväm med är det Krigaren han tackar genom ett tänt ljus vid dennes altare.[56] Personen som ansvarade för beslutet verkar inte ha fått någon form av tack, trots att riddaren visste om vem som stod bakom beslutet. När den tidigare nämnda Lancel återhämtat sig från sina skador ska han ha blivit tillsagd att det var Modern som räddade honom, inte de som tog hand om honom när han låg döende.[57] Denna typ av antydd agens verkar mycket

[53] Martin. *A Feast for Crows.* s 402.
[54] Ibid. s 118.
[55] Ibid. s 258.
[56] Ibid. s 218.
[57] Ibid. s 118.

mer bekväm för De Sjus följare då man genom sådana kommentarer bibehåller någon form av lingvistisk praxis inom religionen. Detta leder ofta till att den troende sidokaraktären, med sina religiösa artighetsfraser, ofta hamnar i konflikt med den mer cyniske kapitelkaraktären.

Mötet mellan den, oftast inaktiva, troende och den cyniske kapitelkaraktären är mycket vanligt i boken när *den sjuuddiga stjärnan* nämns. Denna företeelse börjar bygga upp ett ideologiskt projekt som lutar starkt åt det religionskritiska hållet. I majoriteten av dessa möten är det nämligen den cyniska som tycks dominera samtalet, oftast eftersom läsaren kan ta del av kapitelkaraktärens inre tankar. De båda kusinerna Lancel och Jaime ger återigen exempel på detta när de mötts senare i boken under Jaimes kapitel. Då har Lancel blivit än mer fokuserad på den, av honom antydda, gudomliga agensen i världen. Han planerar att lämna sin nya hustru och sitt ansvar som länsherre för att gå med i den nybildade milisen som stjärnkyrkan försöker uppbåda. Jaime, i sin tur, försöker att få sin kusin att förstå att hans ansvar nu borde ligga på sin familj och hans förlänade område. Det hela kulminerar i att Lancel frågar Jaime om han vill be med honom, varpå Jaime frågar om Fadern då kan se till att hans hand växer tillbaka. När Lancel svarar att Fadern inte kan det, utan att Jaime i stället kan få styrka från Smeden, mod från Krigaren och visdom från Gumman verkar detta irritera den enarmade krigaren. Jaime svarar att det är en hand han behöver och ignorerar Lancels fortsatta uppmaning till bön.[58] Här blir det tydligt att inte ens Lancel, som verkar vara en av bokens mest hängivna följare av *den sjuuddiga stjärnan* verkar tro att gudomen har konkret agens nog för att hela Jaimes hand. I stället får man nöja sig med det mentala stödet, oftast antytt, från gudomen. Framställningen av gudomens transcendenta och kraftfulla natur som svag och verkningslös växer genom detta erkännande. Även här ser man en hint av något som börjar forma bokseriens ideologiska projekt.

När det kommer till explicita negativa framställningar av De Sju i texten finns det mycket att hitta i *A Feast for Crows*. Arya Stark, en ung adelsdam på rymmen efter att större delen av hennes familj mördats, blir upprörd när en utländsk skeppspojke kallar De Sju för *hennes* gudar. ”De är inte mina sju”, tänker hon argt, ”de var min mammas gudar och de lät Freys[59] mörda henne”.[60] Arya ger här De Sju ansvaret för hennes moders dö genom deras inaktivitet. Hon säger inte att de inte *kunde* rädda hennes mamma, men det är tydligt i texten att hon inte ser dem som innehavare av en konkret agens att räkna med i världen. Det är inte bara hon som

[58] Martin. *A Feast for Crows*. s 513.
[59] En rivaliserande familj som förrådde och mördade några av Aryas familjemedlemmar.
[60] Martin. *A Feast for Crows*. s 100.

öppet tvivlar på gudarnas förmåga. Jaime ber en kort bön till Fadern om styrka till en vän men resonerar sedan att det inte spelar någon roll, då Fadern aldrig har lyssnat på hans böner innan.[61] Det finns fler exempel att ta upp men de slutar alla med liknande budskap. De Sju *lyssnade inte*, vad spelar det då för roll om man ber till dem? Sjuenighetens faktiska makt i världen ifrågasätts genom dessa funderingar och läsaren tas med i dessa tankegångar. Det finns förvisso en politisk och institutionell makt bakom dem, men den verkar helt byggd på mänskligt antydd agens, inte en konkret gudomlig sådan.

En sista explicit framställning som tycks bygga upp det ideologiska projektet i texten är en som sker mellan två *heliga män*, alltså två män inom stjärnkyrkans hierarki. Den ene är Broder Narbert, som bor på en ö tillsammans med andra heliga män i vad som kan liknas vid en klostergemenskap. Den andre är kaplan Meribald, som besöker ön tillsammans med krigarkvinnan Brienne, kapitelkaraktären. Fastlandet har varit svårt plågat av krig och svält medan den lilla ön, omgiven av förrädiska sankmarker, har klarat sig från resten av landets plågor. När Brienne frågar om oroligheterna nått ön svarar Narbert: ”Nej, pris ske De Sju. Våra böner har räddat oss.”[62] Meribald följer upp denna kommentar med att föreslå att det också kan vara tidvattnet som bidrar till öns beskydd. Den antydda agensen tycks här ställas mot, vad texten verkar insinuera är, ett mer verklighetsförankrat svar. Bluffen av den antydda agensen synas. Kaplan Meribalds kommentar skapar dock ingen konflikt mellan männen utan scenen fortsätter med att de vandrar mot öns ledare.

Det Meribalds kommentar kan antyda är att det, även bland de troende, finns en misstro eller cyniskhet över den gudomliga agensen. Givetvis kan han se gudomen som *ansvarig* för tidvattnet, det finns dock ingen antydan till denna tankegång i texten. Här verkar det nästan som att Meribald får agera skeptiker, trots att han verkar vara en av bokseriens genuint troende karaktärer. Kaplanen har under tidigare händelser verkat framställas som en vis och jordnära helig man som talar lika mycket om det heliga som det världsliga. Det är i mötet med en broder med mer tilltro till den gudomliga agensen som Meribald verkar användas för att anspela på Narberts naivitet över anledningen till öbornas unika välbefinnande. Detta i sin tur verkar leda till ett avslöjande av den antydda gudomliga agensen.

Utan något tydligt undantag verkar det som att *A Feast for Crows* rent explicit visar upp De Sjus agens i den materiella världen som helt och hållet verkningslös. Inget konkret visar på att

[61] Martin. *A Feast for Crows*. s 138.
[62] Ibid. s 524.

gudomen har någon som helst påverkan på det materiella utanför att människorna agerar utifrån deras läror. Om De Sju finns är det bara som en filosofisk representation av aspekter av livet som är viktiga för människorna, inte som en gestalt vars kraft är något att frukta. Det texten berör rent explicit kring denna religion verkar alltså peka på ett ideologiskt projekt som verkar anspela på religion som en högst mänsklig konstruktion. Frågan är dock om det går att upptäcka någon större makt hos gudomen om man söker i det mer fördolda, mellan raderna?

Implicit

När det kommer till mer implicita referenser till gudomlig agens finns det mycket att hämta som rör *den sjuuddiga stjärnan,* särskilt av den mer cyniska naturen.

När Jaime talar med sin hängivet troende kusin Lancel nämns Baelor den Välsignade, en helgonliknande historisk kung som ofta agerade utifrån *den sjuuddiga stjärnan* och hade god relation till stjärnkyrkan. Lancel, som är mitt uppe i en fasteperiod, påpekar att han får visioner från gudarna när han sover under deras altare. Jaime tänker då att även Baelor brukade få visioner, *särskilt* när han fastade.[63] Denna tanke förminskar Lancels, och den helige kungens, visioner till att inte vara mer än hallucinationerna av en utsvulten troende. Även om kommentaren i sig kan tyckas passa bäst i rubriken kring det explicita har den satts in här för att Jaime inte rakt ut säger att det är utifrån bristen på mat och vatten som Lancels visioner kommer ifrån. Det anspelas dock starkt i texten att det är detta han menar.

Detta kan också knytas till Davos Seaworth, en riddare i kung Stannis armé, och en vision denne verkar få till sig från De Sju. Innan visionen har Seaworth varit skeppsbruten i flera dagar, varav han under många av dessa saknat tillgång till färskvatten. Det görs alltså tydligt i texten att han inte är vid sina sinnens fulla bruk när gudomen börjar att tala till honom.[64] Orden som han uppfattar är skuldbeläggande och kan uppfattas som hans eget samvetskval över att han låtit Stannis R’hllor-prästinna, Melisandre, bränna De Sjus träfigurer. Det finns inget i texten som tydliggör huruvida det är gudomen eller Davos samvete som talar. Visioner från De Sju visas dock aldrig upp i böckerna som att de tas emot av friska och allmänt välmående människor. Texterna visar snarare på motsatsen, att tal från gudomen är något som verkar ha reserverats till de mentalt påfrestade eller lidande. Hör de verkligen gudarna eller *vill* de helt enkelt höra dem? Det finns inga explicita delar av texten som pekar mot det ena eller det andra hållet. Kontexten

[63] Martin. *A Feast for Crows.* s 514.
[64] Martin. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow*. s 72.

gör dock att läsaren introduceras till en skepsis kring huruvida karaktärerna faktiskt hör gudomen eller ifall detta är bara är ännu ett tecken på antydd agens hos De Sju.

De tidigare nämnda kommentarerna och bönerna om välsignelse från De Sju, eller tillgång till deras egenskaper (som Smedens styrka eller Krigarens mod), får också de en annan vinkel vid djupare analys. I ett av Cerseis kapitel är det personer som ber om Gummans vishet till drottningen.[65] Efter detta, och även innan, är dock Cersei inte den karaktär som agerar med särskilt mycket visdom, snarare motsatsen. Bönerna, eller gudarnas svar på dem, visas alltså upp som mindre än den mänskliga agensen. Exemplet ovan är inte heller det enda som visar på verkningslösa böner till De Sju. En bard som hamnat i Cerseis våld ropar ut en bön till Modern om nåd, varpå Cersei svarar ”jag är inte din moder” innan mannen släpas i väg.[66] Cersei ber senare i kapitlet om sköna drömmar, varpå hon drömmer en mardröm.[67]

En annan del av böckerna som berör De Sjus agens implicit är de av gudomen välsignade rättegångsduellerna. Dessa är en form av rättslig strid där den åtalande, eller dennes förkämpe, kan välja att utmana åtalaren, eller *dennes* förkämpe, i stället för att utstå en juridisk rättegång. Dessa strider sägs vara välsignade av De Sju, som ska se till att den med rätten på sin sida kommer stå som segrare. Problemet är bara att i de strider som finns med i böckerna verkar det som att vinsterna är ganska jämnt fördelade mellan de skyldiga och de oskyldiga. I en strid i huvudstaden Kunghamn förlorar en förkämpe, *trots* att läsaren vet att dennes skyddsling är oskyldig.[68] I en annan duell vinner en förkämpe som representerar en person som läsaren vet är oskyldigt anklagad.[69] Den antydda agensen hos De Sju verkar genom detta framställas som helt ambivalent. Det spelar ingen roll vem som är skyldig eller inte, resultatet är slumpartat, inte gudomligt förutbestämt. Här verkar man kunna urskilja en del av det ideologiska projektet som pekar mot en världsbild som säger att världen styrs mer av slump än av gudomlig intervention.

En annan vinkel på hur den gudomliga agensen kan uppfattas är vilka som är dess förespråkare. Lancel har redan nämnts som en naiv troende som undviker sina världsliga ansvar för att tjäna Gudomen, detta för att han tror att Modern räddat honom från hans plågor.[70] En annan förespråkare är pojkkungen Tommen, Cerseis son, som envisas med att bön till De Sju *visst* kan

[65] Martin. *A Feast for Crows*. s 258.
[66] Ibid. s 656.
[67] Ibid. s 660.
[68] Martin, George R.R. *A Storm of Swords: II: Blood and Gold*. London: Harper Voyager. 2000. s 401.
[69] Martin, George R.R. *A Game of Thrones*. London: Harper Voyager. 1996. s 427.
[70] Martin. *A Feast for Crows*. s 118.

läka en sårad riddare, en kommentar som drottningen helt ignorerar.[71] Även den heliga mannen som talar med Brienne och Meribald om varför hans kloster skonats, framställs implicit i samtalet som en naiv troende. Dessa personer tas inte på allvar av vare sig kapitelkaraktärerna eller andra personer i deras omgivning. Att det därför är de naiva som tydligast förespråkar en konkret gudomlig agens framställer detta tankesätt som löjeväckande.

Det finns dock några gånger då tron på De Sju visas i en positiv kontext. Jaime har befälet över en riddare vid namn Bonifer den Goda. Riddaren beordras av Jaime att ta kommandot över den enorma fästningen Harrenhall, som många tror är hemsökt av onda andar. Bonifer svarar dock att det står i *den sjuuddiga stjärnan* att ingen vålnad kan skada en troende man, så länge han är klädd i sin tro. Jaime svarar förvisso något sarkastiskt att riddaren bör klä sig i stålrustning också, för att vara på den säkra sidan.[72] Det är dock tydligt att den antydda agensen Bonifer ger gudomen leder till att han inte påverkas av fästningens ökända rykte. Riddarens hängivenhet, och till viss del hans gudoms agens, beskrivs trots detta oftast förlöjligande av Jaime i kapitlet.[73]

Denna relation, mellan De Sjus agens i relation till människornas, återkommer även utanför kontexten av bön och urkundsläsning. Till och med de mest hängivna av de troende talar ofta på detta sätt. När Brienne stöter på några kaplaner och heliga män på kungsvägen uppmanar dessa henne och hennes reskamrater att ”försvara den heliga tron”.[74] Denna jakt på krigare som kan försvara tron och dess följare fortsätter även i ett av Cerseis kapitel där hon och hennes livvakter ombes försvara tron, hon med sin makt och livvakten med sitt svärd.[75] En av de troende nämner senare att Krigaren kommer att skydda dem, inte pojkkungen Tommen.[76] Denna kommentar är dock ett tydligt exempel på den antydda agensen som ges gudomen genom mänskligt handlande, ingen konkret gudomlig handling tycks följa den.

Likaså beskrivs den gudomliga aspekten Modern vid båda tillfällena som förtvivlat gråtandes över hur de troende har behandlats under kriget. Inget sägs om vad Modern faktiskt tänker *göra* för att stoppa dessa hemskheter, den uppgiften läggs på människorna. Till och med den nya överstekaplanen likställer en troende riddarorden, som Cersei lovar att återupprätta, med Krigarens agens. Återupprättandet beskrivs som svaret på 300 års böner och att ”Krigaren

[71] Martin. *A Feast for Crows.* s 660.
[72] Ibid. s 457.
[73] Ibid. s 456.
[74] Ibid. s 72.
[75] Ibid. s 468.
[76] Ibid. s 469.

kommer lyfta sitt svärd igen och rena detta syndiga rike från dess ondska."[77] Att inte ens majoriteten av de mest hängivna utövarna inom *den sjuuddiga stjärnan* sätter den gudomliga agensen, en konkret sådan, över den mänskliga stärker framställningen att gudomens makt är högst symbolisk. En del till kan här läggas till det ideologiska projektet, påpekandet att människor får saker gjorda i världen, *inte* gudar.

Sammanfattningsvis verkar det som att De Sjus agens för det mesta visas upp som antydd agens. Ingen konkret transcendent agens från denna gudom verkar finnas i *A Song of Ice and Fire*, och de få tillfällen då de får en röst, som vid Davos skeppsbrott, lämnar texten öppet för tvivel kring om det verkligen var tal från en levande och aktiv gudom. Bön till dem är verkningslösa och endast naiva troende tror att detta skulle hjälpa. Vill man få något gjort inom *den sjuuddiga stjärnans* värld bör man göra det själv, och sedan tacka gudomen för att något hände.

7.2. Den drunknade guden

Explicit

Utövarna av denna religion ser sin gudom som starkt förknippad med havet. Genom havets rörelser tolkar de in sin gud i vardagen. Kraftiga vågor innebär att guden talar medan saker som kastas upp på stranden ses som gudens gåvor. Denna naturkoppling gör att mycket av det explicita som nämns i boken ofta skulle kunna förklaras bort som enkla naturfenomen. När Aeron Greyjoy, en av gudens präster och en kapitelkaraktär, berättar om sin nära-döden-upplevelse där han nästan drunknade är det i stället guden som får en antydd agens, som här delas med havet. Guden ska ha tagit ner Aeron till djupet för att ”drunkna den värdelösa varelsen jag var”.[78] Just fenomenet drunkning spelar därför en stor roll i religionen på grund av denna delade, och antydda, agens.

När Aeron uppmanar sin bror, Victarion Greyjoy, att ta kronan efter att kungen, deras bror Balon, dött använder prästen sig också av havsfenomen. Victarion säger sig vara villig att ta kronan om det är gudens vilja. Aeron säger då att ”vågorna kommer att tala” och att Victarion ska ”lyssna på vågorna.”[79] Detta leder dock till att Victarion, som inte alltid beskrivs som den smarta i familjen, väntar sig att vågorna kommer att, rent bokstavligt, viska hans namn bland kaptenerna som ansvarar för att välja ut den nya kungen. En sådan konkret gudomlig agens visar sig dock inte bli fallet. Tolkningsmöjligheterna för vad vågorna faktiskt *säger* verkar dock

[77] Martin. *A Feast for Crows*. s 475.
[78] Ibid. s 31.
[79] Ibid. s 290.

vara stora. Detta märks när de två männens fjärde bror, Euron (som Aeron ser som en ogudaktig man), väljs ut av kaptenerna och Aeron plötsligt inte hör något budskap från havet när han söker efter sin gud.[80]

Aeron, i hans roll som en av de järnföddas mest kända profeter, beskrivs även han som en förlängning av havsgudens agens. Han agerar själv som att han talar för guden vid flertalet tillfällen.[81] När han känner att guden är med honom verkar han få mer kraft och energi och han liknar detta vid havets eviga vågor.[82] Många lyssnar till honom och hans liknelser mellan guden och havets förehavanden är den vanligaste kopplingen till gudomlig agens, en starkt antydd sådan, inom denna religion.

Även Stormguden, som ses som den drunknade gudens fiende, ges agens av de järnfödda. När kung Balon dör genom att falla ner i havet under en storm förklarar Aeron detta med att Stormguden kastat ner kungen på grund av avundsjuka.[83] Då även denna gud kopplas till ett naturfenomen, storm, verkar det som att dessa två har mycket agens i de järnföddas värld. Denna antydda agens skiljer sig inte helt från hur De Sju beskrivs av sina troende, här får den dock ett tydligt fokus i form av naturfenomen. Då inga övernaturliga handlingar verkar ske i böckerna, varken genom havet eller stormar, har denna agens endast klassats som antydd. Det ideologiska projektet i texten tycks här fortfarande luta åt att människorna använder och konstruerar såväl gudarnas agens som deras vilja utifrån vad som bäst passar människorna själva.

Den drunknade gudens agens beskrivs alltså oftast explicit i relation till havet. Det som kommer från havet är gudens gåvor och genom vågorna kan man urskilja gudens tal. Stormen beskrivs explicit av de seglande järnfödda som agensen för den onda stormguden och därav blir den gudomliga agensen högst symbolisk. Tolkningsmöjligheterna blir därför många, ändå är det få järnfödda som öppet säger att guden inte har någon agens i världen. Därav behöver det implicita undersökas för att se hur bilden av agensen är i det dolda.

Implicit

I det explicita verkar de järnfödda inte vara särskilt kritiska mot deras gud, något som inte är fallet i det implicita. Om man studerar Aeron, som aldrig verkar misstro guden, kan man även

[80] Martin. *A Feast for Crows*. s 313.
[81] Ibid. s 30.
[82] Ibid. s 301.
[83] Ibid. s 22.

här se en förminskning av gudens agens, om än inte i ord. Han har för vana att dricka havsvatten, något han verkar se som en form av helig handling.[84] När han äter dricker han vanligt sötvatten, men annars tycks det främst vara saltvatten han konsumerar. Detta kan ses som en förklaring till hur Aeron har lätt för att höra gudens röst, då han oftast borde vara uttorkad av sin saltkonsumtion. Detta *kan* vara en kritik mot hans visioner, en liknande kritik som visas genom Davos *samtal* med De Sju när han är skeppsbruten i *A Storm of Swords*.[85]

Den drunknade guden verkar få en förlängd agens genom sina präster, i alla fall utifrån hur de järnfödda talar om honom. När Asha Greyjoy samtalar med en krigare om trollkarlar och andra mystiska personer säger hon först att den drunknade guden kan besegra dem och alla deras gudar. Direkt därefter visar det sig dock att hennes bild av sin guds seger är att hennes farbror, Aeron Blöthår, skulle dränka dessa mystiker.[86] Hennes framställning av gudomlig agens verkar mycket nära mänsklig agens med religiöst motiv. Det ideologiska projektet håller sig här fortfarande på kanten att den mänskliga agensen är mer kraftfull än den gudomliga.

Aeron verkar inte heller han ha något problem med att se sig som en förlängning av gudens agens. Efter att hans bror Euron har vunnit kronan vill havsprästen att brodern Victarion ska störta den nyvalda kungen. Detta för att Aeron profeterar att Euron kommer att kalla ner gudens vrede över dem alla och därför måste stoppas. Victarion, som den starkaste brodern enligt Aeron, uppmanas att hjälpa till i denna kupp. Krigarbrodern svarar dock att ”den drunknade guden höjde upp honom (Euron), låt den drunknade guden kasta ner honom”.[87] Det är här oklart om Victarion menar detta bokstavligen, att havet skulle sluka deras nykrönte bror. Det viktiga är dock att han avskriver sig själv agens över en handling han verkar motvillig att göra, genom att tillskriva guden en agens över störtandet av Euron.

Kommentarerna ovan verkar visa på de två brödernas syn på det gudomliga. Innan valet av kung såg båda bröderna Victarion som den som skulle vinna kronan, något han själv accepterade ”om det var den drunknade gudens vilja”.[88] På samma sida i *A Feast for Crows* reflekterar han att brodern Aeron talar med gudens röst. Detta ändras dock efter kungavalet. Då verkar Victarion vilja ge guden mer agens, fri från mänsklig påverkan, i världen än han faktiskt verkar ha, detta för att slippa ta itu med Euron själv. Aeron, som ofta beskrivs som en av gudens agenter, är mer bekväm med att likställa gudens handlande med sitt eget. Framställningen av

[84] Martin. *A Feast for Crows*. s 20.
[85] Martin. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow.* s 72.
[86] Martin. *A Feast for Crows*. s 191.
[87] Ibid. s 487.
[88] Ibid. s 287.

gudens agens verkar stämma överens med vad de järnfödda vill att han ska kunna göra. Aeron *vill* att gudens vilja ska vara lik sin egen och Victarion *vill* att guden ska lösa hans komplicerade problem så att han själv slipper. Gudens agens antyds först när det passar människorna, en gudsrelation som påminner om De Sju och många av deras troende. Delen av det ideologiska projektet som visar att gudomen får antydd agens över saker människorna själva inte vill göra börjar här växa fram. Teologin tycks helt enkelt inte var konsekvent, den varierar, särskilt hos Victarion, beroende på vad som passar människorna.

Om bara den ovan analyserade scenen, när de båda bröderna talar om att störta sin nykrönte bror, hade undersökts hade det nog varit svårt att förstå att Aeron är den som ses som mer religiöst hängiven utav de två bröderna. Det faktum att Aeron har denna syn på agensen hos syn gud och *ändå* har en hängiven tro tycks visa att hans sammanlänkning av gudens och sin egen vilja är en koppling han själv faktiskt tror på. Detta tankesätt hos Aeron speglas i hans bild av kungavalet och hur denna ändras med tiden. När han först ser Victarion som den självklara nya kungen beskriver han alla de som bidrar till att mötet sker som agenter för den drunknade gudens vilja.[89] Senare, när Victarion förlorat till den, enligt Aeron, ogudaktiga Euron är dock bilden av sammankomsten inte lika positiv. Helt plötsligt är de järnföddas kungaval, som tidigare beskrivits som *guds arbete*, en närmast heretisk sammankomst där den drunknade gudens vilja tystades av Eurons ”trollkarlar och vidriga besvärjare”.[90] Det gudomliga som inte följer Aerons vilja blir således ogudaktigt, något som pekar på hur prästen antyder gudomlig agens när det passar honom själv.

Den nyvalda kungen, Euron Greyjoy, verkar även han sammanlänka sitt agerande med en gud. Många karaktärer misstänker att Euron, som varit i exil i tre år och kommit tillbaka bara någon dag efter kung Balon Greyjoys död, var den som dödade sin bror. När Euron frågar Asha, Balons dotter, om hur hennes mor mår svarar hon ”dåligt, någon man gjorde henne till änka”.[91] Euron återupprepar dock Aerons ord om att det var Stormguden som kastade ner Balon, en kommentar som varken Euron eller Asha verkar tro är sanningen. I ett senare kapitel, när de järnföddas flotta ska ut på en längre resa, är några kaptener rädda för att skeppen ska förlisa i stormar. Euron svarar då, med ett leende på läpparna, ”jag är stormen, den första och den sista”.[92] Denna kommentar tycks knyta an till Eurons tidigare, han har inga problem med att gömma sitt eget handlande bakom den redan onda Stormguden. Euron verkar dock, till skillnad

[89] Martin. *A Feast for Crows*. s 300.
[90] Ibid. s 487
[91] Ibid. s 294.
[92] Ibid. s 495.

från sin bror Aeron, inte tro att hans handlande går synonymt med någon gudom. Snarare verkar han driva med sin broders hängivna tro, till den grad att han förlöjligar profeten framför de andra järnfödda.[93]

Sammanfattningsvis verkar den drunknade gudens agens framställas, genom analys av det implicita, som en högst mänsklig konstruktion. Den stora skillnaden mellan framställningen av De Sju och den drunknade guden är att den sistnämndas agens är starkt kopplad till havet. Om en kapten skulle spotta mot en präst och kaptenens skepp senare skulle förlisa skulle nog många järnfödda se detta som gudens agens. För en utanför religionen, som läsaren, tycks det dock endast vara ett sammanträffande. Aeron kringgår till och med detta till viss del när han skyller sin broder Balons död på stormguden. Den gamle kungen föll förvisso till sin död under en storm, men havet han landade i hade kunnat ses som lika ansvarig för hans död. Frågan är om Aeron hade använt samma retorik om det varit brodern Euron som fallit ner i havet? Oavsett vad svaret skulle bli på den frågan ter det sig förhållandevis tydligt att den drunknade gudens agens är högst spekulativ hos de järnfödda. Det är också tydligt att vissa gömmer sig bakom gudens konkreta agens, som inte visas, för att gömma undan sin egen agens i världen. Delarna av bokseriens ideologiska projekt går här hand i hand med mycket av det som redan sagts i undersökningen av *den sjuuddiga stjärnan*.

7.3. Ljusets Herre/R'hllor

Explicit

Genom Macherey synsätt går det att urskilja mycket i den röda gudens religion, explicit som implicit. Det explicita material som berör Ljusets Herre och dennes agens i just *A Feast for Crows* är inte särskilt stort. Två intressanta saker bör dock nämnas, resterande har tagits från andra böcker i serien. Den första händelsen är när kapitelkaraktären Brienne blir tillfångatagen av krigarbandet Brödraskapet utan fanor och samtalar med en av deras medlemmar. Thoros av Myr, en av R'hllors präster och medlem i krigarbandet, säger till Brienne att han är en "dålig präst och en sämre trollkarl".[94] Varför är då detta av intresse? Relevansen för denna undersökning är att Thoros i en tidigare bok, *A Storm of Swords*, ber till Ljusets Herre och är på så sätt med och återuppväcker någon från de döda.[95] Denna händelse är en av de tydligaste och mest konkreta framställningarna av gudomlig agens i hela bokserien.

[93] Martin. *A Feast for Crows*. s 294.
[94] Ibid. s 720.
[95] Martin. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow*. s 472-473.

Thoros förklarar även för Brienne att han inte kunnat se något om slutet på hans sällskaps vandring.[96] Att se visioner i lågorna är en gåva Thoros har fått av sin gud, en egenskap som han ofta använt för att ligga ett steg före sina fiender.[97] I tidigare böcker visas det dock vid olika tillfällen hur Thoros får reda på händelser innan de faktiskt har hänt genom att studera eldslågor. Vid ett tillfälle i *A Storm of Swords* får han se hur fästningen Riverrun blir belägrad, trots att detta sker senare i berättelsen.[98] Denna användbara gåva verkar dock något begränsad, då Thoros inte själv kan välja vad han vill få information om genom elden.

Den andra saken som bör nämnas är när Brienne tas till krigarbandets ledare. Innan har det varit vida känt att Beric Dondarrion, en dubbad riddare, varit den som lett dem. Han har varit mytomspunnen för att det verkar som att ingenting kan skada honom (det är Beric som Thoros har återuppväckt, flertalet gånger, med hjälp av R'hllor). När Brienne väl får träffa ledaren visar det sig nu vara Catelyn Stark, eller åtminstone det som är kvar av henne, en kvinna som dött i en tidigare bok.[99] Brienne förstår inte hur hon kunde överlevt och hon får senare reda på att Beric gett sitt liv för att återuppväcka henne. Catelyn ska ha varit död i tre dagar innan hon återuppväckts genom R'hllors kraft, något som förklarar hennes obehagliga utseende.[100] R'hllor visas alltså ha tillräckligt mycket agens i den materiella världen att han kan återuppväcka de döda, och inte bara som en engångshändelse. Detta kan, till skillnad från De Sju eller den drunknade guden, inte förklaras bort. Människor kan inte, utifrån vad vi vet om Martins värld än så länge, inte uppväcka de döda på egen hand. Den konkreta agensen hos Ljusets Herre kan därför inte bortförklaras. Delen av det ideologiska projektet som anspelat på att gudar inte har någon verkan i världen får sig här en riktig törn. R'hllor agens är tydligt konkret i världen, hans följare utför mirakulösa handlingar genom hans kraft, något som inte går att bortförklara.

I de andra böckerna har R'hllors prästerskap tillgång till många olika egenskaper genom sin gudoms konkreta agens. Prästinnan Melisandre, som är rådgivare åt kung Stannis Baratheon, visas även hon ha kraftfulla gåvor genom R'hllor. När kung Stannis fiender vägrar ge upp en borg, trots att de är hopplöst belägrade, visar hon upp en av dessa gudomliga krafter. Hon föder en skuggvarelse som tar sig innanför fästningen och dödar försvararnas nitiske ledare. Davos Seaworth, som smugglat in henne under borgen, ser att skuggvarelsen har Stannis

[96] Martin. *A Feast for Crows*. s 720.
[97] Martin. *A Storm of Swords: II: Blood and Gold*. s 20-21.
[98] Ibid. s 30.
[99] Ibid. s 133-134.
[100] Martin. *A Feast for Crows*. s 725.

ansiktsdrag.[101] Precis innan har Melisandre förklarat för Davos att skuggorna lyder R'hllor, då de inte kan existera utan ljus.[102]

R'hllors konkreta agens visas dock inte bara upp där. Melisandre säger sig, till skillnad från Thoros, vara en av de skickligaste eldskådarna inom gudens prästerskap.[103] Även hon visas tydligt kunna se händelser, som hon inte själv varit närvarande vid, i lågorna. Hon behöver inte heller äta för att överleva, hon äter endast för att inte väcka misstankar bland de hon kallar *dödliga*.[104] Genom brännandet av kungligt blod verkar hon också kunna beordra en form av magiskt lönnmord, något som indirekt visar sig fungera. Just denna kraft verkar dock lämnas fritt för tolkning ifall lönnmorden var olyckor eller R'hllors handlande.[105] De som nämns i Melisandres ritual dör förvisso senare i bokserien, men då Martins värld är en mycket farlig plats att leva i är det oklart om R'hllor kan ses som ansvarig för dessas död. Inga bevis, som skuggvarelser eller andra mystiska ting, nämns i förhållande till morden.

Implicit

R'hllors agens i Västeros visas mycket tydligt i Martins verk. Det finns dock en del saker som mellan raderna stärker framställningen av gudens världsliga handlingskraft. Stannis lillebror, Renly Baratheon, som även han börjat titulera sig som kung och därför skapar en rivalitet mellan bröderna, dödas även han av en skuggvarelse.[106] Catelyn Stark, som bevittnar mordet, kopplar likt Davos skuggvarelsens anletsdrag med Stannis.[107] Vad säger då detta om R'hllors agens? Det är relevant då det, likt det faktum att Beric *och* Catelyn Stark återuppväckts, den förstnämnda vid flertalet tillfällen, visar att dessa bevis på konkret agens inte är en engångshändelse. R'hllors krafter verkar inte ansträngas av dessa handlingar, Melisandre föder mer än en skuggvarelse, de döda uppväcks flera gånger. Det bör dock nämnas att varken Melisandre eller Beric verkar helt oberörda av de övernaturliga krafterna de utsätts för, men ingen av dem talar om en ansträngning från R'hllors sida. Beric tycks förlora mer av sig själv varje gång han uppväcks och Catelyn Stark, eller det som är kvar av henne, verkar även hon ha förlorat en bit av sin mänsklighet. Detta tycks dock bara stärka bilden av kraften i R'hllor, hans

[101] Martin, George R.R. *A Clash of Kings*. London: Harper Voyager. 1998. s. 563.
[102] Martin. *A Clash of Kings.* s 562.
[103] Martin, George R.R. *A Dance with Dragons: I: Dreams and Dust*. London: Harper Voyager. 2011. s 476.
[104] Martin. *A Dance with Dragons: I: Dreams and Dust.* s 478.
[105] Martin. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow.* s 501.
[106] Martin. *A Clash of Kings*. s 455.
[107] Ibid. s 457.

makt är så pass stark att människorna inte klarar av den. Om Ljusets Herre själv har några begränsningar verkar det inte vara några som människorna kan uppfatta.

Det bör dock nämnas att såväl Melisandre som Thoros verkar tolka R'hllors visioner på sitt eget sätt. Melisandre ber R'hllor att visa henne *Azor Ahai*, messiasfiguren i religionen, men sin bön som obesvarad då hon inte får se kung Stannis, som hon själv tror är *Azor Ahai*. I stället visar lågorna henne en annan person tydligt, något hon då tolkar som att guden inte svarar henne. Hon är så inne i att Stannis är *Azor Ahai* att hon inte alls kopplar att personen hon såg mycket väl kan ha varit *Azor Ahai*, något som skulle bevisa att hennes bild av Stannis som frälsargestalten är felaktig.[108]

Detta tema av misstolkning återkommer i de kapitel där Melisandre är kapitelkaraktären, något som tyder på att hon ofta tolkar det hon ser utifrån det hon *vill* se. Här verkar vi återigen få en inblick i hur bokens ideologiska projekt är utformat, människan ser gudomens agens utifrån hur hon vill se den. Det spelar ingen roll om det är R'hllor, med konkret agens, eller De Sju, med mer antydd agens, människan konstruerar ändå sin egen bild av gudomens vilja. Det bör dock nämnas att de visioner *R'hllor* verkar vilja visa sin prästinna kan tolkas, utifrån läsarens perspektiv, som händelser som faktiskt har hänt eller kommer hända i bokserien. Hon får bland annat se, genom några tydliga detaljer, hur karaktären Jon Snow kommer att bli förrådd, en händelse som inte händer förrän långt senare i boken.[109] Även om R'hllor kan ses som aktiv i världen finns det alltså delar av hans utövare som är förblindade av sina egna mål och önskningar. Här ser vi Martins *opålitliga berättare* tydligt, då den gudomliga agensen blir något oklarare genom att kapitelkaraktärernas tolkningar färgar textens framställning.

Sammanfattningsvis kan man se att R'hllors agens, i relation till dennes följare, framställs i rak motsats till de andra två gudomarnas. Den röde gudens agens är så pass konkret att de följare som använts genom dessa handlingar faktiskt pratar ner sin egen agens, som när Thoros beskriver sig själv som en dålig präst och en sämre trollkarl. Detta för att det är tydligt för dem att de faktiskt inte hade *kunnat* göra det de utfört utan R'hllors hjälp. Thoros vet att han inte kan uppväcka de döda, alltså måste det varit Ljusets Herre som gett Beric livet tillbaka. Även om det fortfarande finns gånger då följarna tolkar R'hllors vilja, som Aeron Greyjoy gör med sin havsgud, blir det vid djupare analys tydligt för läsaren att det är *människan* som tolkar gudens budskap fel. Här handlar det inte om en betraktare av lågorna som för sin vilja fram

[108] Martin. *A Dance with Dragons: I: Dreams and Dust*. s 476.
[109] Martin, George R.R. *A Dance with Dragons: II: After the Feast*. London: Harper Voyager. 2011. s 475.

genom att lura sig själv att se något. R'hllors följare får information genom elden som de annars inte skulle ha möjlighet att ta till sig. När läsaren får ta del av denna konkreta och transcendenta agens spelar det ingen roll om de troende karaktärerna tolkar fel, läsaren har redan fått se att R'hllor verkar i världen.

7.4. Tystnader

Efter att alla religionerna analyserats går det nu att börja prata om tystnaderna, det som *inte* nämns i de olika framställningarna. För det första verkar ingen utav religionerna ha någon gudom som öppet talar med dem, som profeterna i verklighetens abrahamitiska religioners urkunder. Gudarna är tysta, med undantag för den guidning som Thoros av Myr och Melisandre verkar ha fått av R'hllor genom att se in i eldslågor. Dessa visioner är dock inte alltid tydliga och lämnar ofta budskapet öppet för tolkning av eldskådaren. Annars består stora delar av de religiösas relation till deras gudar av att tolka vad som är gudarnas vilja. För Aeron Blöthår verkar detta ofta kopplas till hans egen önskan om hur saker bör vara, likaså för Cersei och de andra politiska aktörerna i Kungshamn. Vågorna och De Sju går sällan emot tolkarens egna intressen så länge inte en annan, mer inflytelserik, religiös har en annan tolkning.

7.4.1. Den sjuuddiga stjärnan/De Sju

Den sjuuddiga stjärnans gudar har många tystnader kring sig. De verkar inte ha någon form av konkret agens som går att urskiljas i bokserien. Visst får de äran för mänskliga förehavanden, men några explicit övernaturliga skeenden går inte att finna i boken. Ironiskt nog är deras följare, och då deras inverkan på Västeros, den största maktfaktorn utav alla tre religionerna, en makt som växer stadigt under bokserien, särskilt i *A Feast for Crows*. Gudarna själva kan dock inte bidra med mer än filosofiska tankar utifrån urkunden *Den sjuuddiga stjärnan*. Då gudarna inte heller kopplas till något naturligt fenomen, som havet eller eld, får de minst konkret agens i världen utav de tre gudomarna som undersökts.

Något som saknas helt är någon form av intervention från gudomens sida. Det nämns inte någon gång, varken implicit eller explicit, om hur De Sju på något sätt räddar en av sina följare. Deras *välsignade kämpar* i rättegångsduellerna förlorar lika ofta som de vinner, deras följare attackeras på vägarna och *ingen* form av gudomlig agens visas upp från gudomens sida. Ett undantag, som dock endast kan tolkas implicit, kan här vara Davos skeppsbrott, men texten ger inget tydligt bevis på att gudomen hjälper honom att ta sig ifrån ön, han blir räddad av en allierads skepp. Ingen präst med övernaturliga gåvor, ingen förkämpe med ett lysande svärd

och ingen brinnande text på väggen. Om De Sju har någon form av agens i *A Song of Ice and Fire*-världen måste de vänta på ett ypperligt tillfälle för att visa upp den.

7.4.2. Den drunknade guden

Det som inte nämns om den drunknade guden är just vad han vill. Om han har en agens, vad driver då hans handlande? De Sju har sina aspekter, Moderns omsorg eller Faderns rättvisa, som avslöjar vad de står för och emot. R'hllor är ljuset som står emot mörkret och hans vilja verkar helt enkelt vara att mörkret inte ska segra. Vad vill då den drunknade guden? Även han har en motpol, Stormguden, men havet verkar inte vilja vinna över himlen. De järnfödda är glada att återgå till sin guds vattniga salar när de dör, men vad han vill är oklart. Man hade givetvis kunnat säga att en gud kopplad till havet inte *behöver* ha ett mål, lika lite som havet behöver ett. Denna tanke hade kunnat användas för att förklara gudens agens, om havsguden skulle visa sig ha en konkret sådan, något som inte verkar vara fallet.

Inte heller här går det att se några tydliga ingripande från gudens sida. Inget explicit övernaturligt tycks finnas. Gudens präster har inga särskilda gåvor, mer än att de kan dränka oliktänkande, och inget övernaturligt tycks komma från havet. Om Aeron i sin protest mot sin bror Euron hade svingat ett stålsvärd som flutit upp och kastats till honom från havet hade det visat att åtminstone *något* övernaturligt fanns i djupet.

7.4.3. R'hllor/Ljusets Herre

Som tidigare nämnts tar inte framställningar av R'hllor stor plats i *A Feast for Crows*. När man sammanställer de delar som framställs i de andra böckerna i serien finns det dock mycket att säga om R'hllor. Tystnaderna går också att urskilja. Trots att den röde guden, genom sitt prästerskaps övernaturliga krafter, visar på mycket agens i världen är inte den konkreta agensen som visas helt felfri. Thoros och Berics krigarband lider många förluster, trots R'hllors gunst, och Thoros verkar inte ha många av de gåvor som Melisandre visar upp. R'hllors agens kan därför ses som knuten till sina följares färdigheter att använda dessa gåvor *eller* gudens självständiga vilja att ge sina gåvor till dem han behagar. Förvisso förklarar Thoros att han inte planerade att återuppväcka Beric när detta hände första gången, R'hllor verkade genom prästen och uppväckte Beric. Det tycks ändå som att det inte talas mycket om hur R'hllors agens hade sett ut utan sitt skuggfödande eller eldsskådande prästerskap. Behovet av en *Azor Ahai*, en förkämpe till *den långa natten* stärker även det denna tes. Oavsett hur knuten R'hllor dock är av sina följare verkar det som att hans övernaturliga gåvor inte beror alltför mycket på vem det är som agerar katalysator för dem.

8. Jämförande analys

Med hjälp av Machereys tankar kring avslöjandet av texters ideologiska projekt har de olika religionsframställningarna analyserats. Tillsammans har det explicita, implicita och det tystade sammanställts för att få en tydligare bild av det *A Feast for Crows* och resterande böcker i *A Song of Ice and Fire* säger om religion.

När det kommer till den explicita framställningen av gudomlig agens i de tre religionerna verkar det finnas många skillnader. De Sju får mycket plats i boken och deras följare talar ofta gott om dem. Det är först när kapitelkaraktärernas tankar och antydningar tas med i bilden som det blir tydligt att gudarna *inte* verkar särskilt aktiva i världen, deras agens är närmast icke existerande. Den drunknade guden får större agens än De Sju, men då endast genom följarnas tolkning av havsfenomen. Detta skulle kunna klassas som någon form av ställföreträdande agens, där havet som naturfenomen får representera gudomens handlande. Givetvis kan det vara så att guden agerar genom naturfenomenen eller kanske till och med *är* havet, men oavsett hur guden är kopplad till det visas ingen konkret agens hos den drunknade guden. Detta syns också tydligt genom att guden inte verkar ha någon tydlig egen vilja, hans handlande ställs alltid i relation till de troendes tolkningar. Framställningarna av denna religion och den sjuuddiga stjärnan hade kunnat antas vara en kritik som vill peka på att alla religioner är helt verkningslösa, om det inte vore för kontrasten till R'hllors konkreta agens. Eldgudens roll i världen är mer reell, då dennes kraft visas mäktig nog att väcka de döda till liv igen och läka deras dödliga sår. I denna kontrast blir De Sju endast filosofiväsen och den drunknade guden blir en metafor.

För att återgå till Machereys ideologiska projekt verkar det dock som att ett av bokseriens ideologiska budskap är att medeltida katolicism, eller religionssystem med dess struktur, är verkningslösa. Inte utifrån utövarna, dessa kan motivera sina handlingar med religionen, utan snarare utifrån den transcendenta aspekten. Gudomen saknar agens, vare sig det är tydligt ingripande eller mirakel genom en utövare. Inte bara det, utövarna är splittrade mellan hur mycket de faktiskt tror på det gudomliga, många använder de heliga fraserna för att motivera det som de själva vill ska hända. De mer mystiska religionerna tillåts visa på gudomlig agens, främmande religioner från öster som inte har särskilt stort politiskt inflytande i *Väst*-eros. Men de organiserade religionerna, med dopliknande ritualer eller flereniga gudar, deras religion är nästintill sekulär. Det är nästan bara självcentrerade människor som bibehåller den gudomliga makten för att stärka sin egen position eller vilja. Detta handlande leder ofta till att människorna runtomkring dem blir lidande. Här ser vi hur bokseriens ideologiska projekt lutar sig mot en form av kritik mot västvärldens religioner. Detta medan R'hllors mystik verkar påminna om

mer österländska religioner, som saknar politisk makt och historisk koppling i Väst. Den österländska, icke-politiskt kopplade religionen (i alla fall i Västeros), framställs med en konkret gudomlig agens, medan de mer västerländskt inspirerade gudomarna får nöja sig med antydd agens från människorna.

A Song of Ice and Fire kan alltså, enligt det ideologiska projekt som texten verkar luta sig mot, ses om en kritik mot den roll som religion har fått i västvärlden. Inte *alla* utövare av *den sjuuddiga stjärnan* är egoister, det finns några Meribalds och Bonifers bland de religiösa, liksom det finns vänligt sinnade religiösa i väst. Den organiserade religionen, hierarkin och politiken, bygger dock på gudar som inte har någon konkret verkan på världen. Texten påpekar gång på gång hur gudarna är tysta eller hur deras vilja tolkas av utövarna. Religionen blir en mask framför självbevarelsen, medan guden täcker Jaget.

Tolkningsfrågan är en annan aspekt som skiljer sig mellan de tre religionerna. I *den sjuuddiga stjärnan* och *den drunknade guden* går det att uppfatta hur människor tolkar vad som är gudarnas vilja. Denna tolkning överensstämmer ofta med personernas egen vilja och leder den gudomliga agensen likställs därför med den mänskliga. Aeron vill inte att brodern Euron ska bli kung, därav vill inte den drunknade guden det heller och Aeron kan gå emot brodern för att det är gudens vilja. Lancel, som känner skuld över hur han levt sitt liv kan bestraffa sig själv med asketiskt leverne för att det är gudomens vilja. Politikerna i Kungshamn kan motivera sina handlingar med att rivalerna inte följer gudomens förordningar. Gång på gång översätts ”jag vill” till ”Gud vill” och detta skapar en konstruerad och antydd gudomlig agens.

Undantaget är här, återigen, R’hllor. Som tidigare nämnts verkar Melisandre ofta tolka gudens eldsvisioner fel, något läsaren, som sitter inne på en bredare kunskap om världen än prästinnan, kan urskilja. R’hllors vilja, och likaså Melisandres feltolkningar av den, är alltså tydlig för läsaren. Framställningen är här omvänd i jämförelse med de andra två religionerna, *guden* har konkret agens, men *människan* är den som inte förstår den. Likheten mellan alla tre religioner är att problemen som kommer av de olika tolkningarna är människans fel, dock av helt olika anledningar. Där De Sju och de järnföddas havsgud blir givna en agens som passar människan har R’hllor en konkretare agens som i stället *misstolkas* av människan.

R’hllor, som likt den drunknade guden också har en antites i *den andre*, är tydligt mer aktiv i världen än de andra två gudomarna. *God* är dock inte ett ord man vill tillskriva guden vars följare bränner folk på bål och jagar kungablod för att använda i religionens ritualer. R’hllor sägs förvisso kämpa mot det eviga mörkret, något som inte låter alltför trevligt för människorna

heller. Därav finns det något att säga om mål som helgar medlen, men *god* är fortfarande inte ett ord många läsare skulle tillskriva guden av mördande skuggvarelser och pyromani. *Den minst onda vi har* (av de med konkret agens) kanske är en bättre beskrivning av R'hllor. Detta blir även det en byggsten på det ideologiska projektet, som nu kan konstrueras ytterligare med en mening: Om det finns en gud kan han inte vara alltigenom god.

Som avslutning bör givetvis tystnaderna nämnas i förhållande till det ideologiska projekt som byggts upp ovan. De tystade frågor som Macherey och Althusser nämner, de som inte får nämnas för att de går emot en texts ideologi, blir i denna undersöknings kontext den tydliga avsaknaden av vare sig tal om eller uppvisning av tydlig konkret agens. R'hllors agens, i förhållande till de kopplingar som gjorts mellan bokens trossystem och våra världsreligioner, verkar främst agera som en kontrast till att till exempel *den sjuuddiga stjärnan*, med sin likhet till mer västerländska religioner, *inte* har någon konkret gudomlig agens. Alltså, vilka *typer* av trossystem framställs ha en tydlig gudomlig agens och vad säger det om religioner vars gudom *inte* har det? Religionssystemen tycks ställas emot varandra, i stället för att R'hllors agens ställs emot det ideologiska projektets bild av agenslösa gudar. Den röde guden kan ses som undantaget som bekräftar regeln, i stället för förkämpen som motbevisar projektet. De järnfödda och följare av De Sju blir så mycket mer naiva med sin antydda agens när R'hllors följare väcker upp döda med hjälp av hans konkreta agens.

9. Diskussion

Nu har det ideologiska projektet, i form av religionsframställning, lyfts upp många gånger såväl under undersökning som genom analysen. Det projekt som konstruerats under undersökningen ser ut som följer: Religionerna i *A Song of Ice and Fire* visar prov på en antydd gudomlig agens som är väldigt öppen för tolkning. De människor som säger sig få visioner från gudarna beskrivs ofta implicit som att de inte är vid sina sinnens fulla bruk. Tankarna de får, tillsammans med sättet många troende använder sig av gudarna, verkar ofta överensstämma med budbärarens egen mänskliga vilja, något som pekar på religionen som en mänsklig konstruktion. Världen tycks i mångt och mycket vara slumpartad och den antydda gudomliga agensen som de troende beskriver stämmer ofta dåligt överens med verkligheten som läsaren ser. Givandet av agens till gudarna verkar i många av fallen vara en undanflykt för människornas egen agens, något som återigen pekar på att religionerna främst är mänskliga konstruktioner.

Den konkreta agens som går att urskilja tillhör endast guden *R'hllor*, som ofta agerar undantaget i de ovan nämnda framställningarna. Den religion som tycks ha minst konkret agens är *den*

sjuuddiga stjärnan, en religion som Martin själv erkänt är inspirerad av den medeltida katolska kyrkan och som har tydliga kopplingar till kristendomens gudstankar. Den tredje religionen, *den drunknade guden*, verkar framställas som en form av naturreligion, även den med många kristna inspirationer (främst ritualistiska), där en cyniker hade kunnat förklara bort majoriteten av den antydda gudomliga agensen.

Det ideologiska projektet som nu har byggts upp kan också vävas in med det Hubbard och Le Donne säger om Martins negativa framställning av monoteistiska religioner.[110] Det finns religioner med goda filosofier och det finns religioner där gudarna har en konkret agens, det finns dock *inga* som visar på båda dessa. *Den sjuuddiga stjärnan* har en sjuenighet som kopplas till goda egenskaper, i alla fall sex utav dem, och de porträtteras som att de vill gott i världen. Denna godhet överförs dock inte i det minsta till någon form av konkret handling från gudomen. Modern gråter förtvivlat över dödade kaplaner, alltmedan fler kaplaner fortsätter att dö, utan att Hon gör något åt det. *Den drunknade guden* verkar mer praktisk än god, han bidrar till att de järnfödda har mat i form av fisk och andra havsdjur. Han verkar dock inte göra något för att hämnas på Stormguden när denne sänker hans järnföddas skepp. Vågorna fortsätter skvalpa över klipporna, oavsett hur många skepp som slits itu av vindarna.

Jämförelserna mellan de tre religionerna i analysen skär sig däremot kraftigt med Peter O'Learys beskrivning av att religionerna är sammankopplade med ett magisystem.[111] Beskrivningen stämmer endast in på R'hllor i bokserien. De andra är inte ens i närheten av att vara kopplade till magi eller mirakel, De Sju minst av allt. Deras agens kan endast urskiljas genom hur filosofin av religionen påverkar utövarna, annars finns det inget att studera. Beskrivningen av religionerna i O'Learys text kan få insatta läsare av bokserien att tvivla på hur mycket av verket han faktiskt har läst.

Marcin Sankowskis framställning av *A Song of Ice and Fire* som en värld där politiken ofta har en större del än religionen tycks dock stämma in väl på bokserien. Visst visar R'hllors följare på övernaturliga krafter, men om den gudomliga agensen i alla tre religionerna och dess följder skulle ställas mot det som politik och intriger får gjort i bokserien blir resultatet en tungt tippande politisk vågskålsarm. Fler dör av dolkar i mörkret än av R'hllors skuggvarelser, något som återigen tyder på textens ideologiska projekt om relationen till den mänskliga agensens effektivitet.

[110] Hubbard & Le Donne. *Gods of Thrones, vol 1*. s 63.
[111] O'Leary. *Critical Quarterly.* s 6.

Att *A Song of Ice and Fire* är skriven av en religiös skeptiker är efter läsning inte svårt att förstå. De sidor om religioner som *inte* innefattar en cynisk kommentar eller tanke är få och sällsynta. Att det ideologiska projektet av verket därav tycks bli en kritik mot religion, på såväl medeltida som modern nivå, upplevs inte som en långsökt koppling att göra. Har inte vår värld också religiösa som skriver under på övernaturliga händelser som är svåra att bevisa och lättare att bortförklara? Tillskrivs inte gudomar äran för händelser som i grunden påverkats av mänsklig agens? Tanken om att låta de religiösa hålla sig på sin kant är inte ett budskap som *A Song of Ice and Fire* visar. I stället normaliseras cyniska kommentarer i verket och få är de samtal om religion som förs med ömsesidig respekt mellan parterna, trots att de kan stå på samma sida i en konflikt. En cyniker som läser Martins verk kommer förmodligen att kunna uppskatta textens jargong. Problemet blir när denna läsare är en elev som använder denna typ av tänkande och bemötande i mötet med sina religiösa klasskamrater. Även om det inte är Martins tanke att föra denna behandling av religiösa vidare in i verkliga livet kan det religionskritiska ideologiska projektet anammas om likartade former av populärkultur spär på denna retorik.

Således blir det lärarens ansvar att lyfta tanken om att allt vi konsumerar kan komma att påverka oss, särskilt det som är snarlikt de tankar vi redan har, för att väcka denna tanke hos eleverna. *A Song of Ice and Fire* är som tidigare nämnt en populär bokserie, redan innan TV-serien *Game of Thrones* började att sändas. Att som lärare väcka en vaksamhet i konsumtionen av texter genom att lyfta bemötandet av religiösa i bokserien kan bidra till ett mer utvecklat källkritiskt tänkande hos eleverna. Då läsning av texter kan påverka vår bild av livssituationer som skiljer sig från vår egen blir det också viktigt att förklara hur texter, som är färgade av sin tid och författarens världsbild, riskerar att sprida felaktiga bilder av till exempel livsåskådningar. Givetvis kan vi inte veta hur stor påverkan denna form av läsning kan ha på elevernas världsbild. Att den dock är större hos någon som är ovetande om påverkansfaktorn eller någon med svag källkritisk förmåga är nog inte en förhastad slutsats att dra. För att hjälpa eleverna att utveckla detta källkritiska förhållningssätt kan undersökningens resultat användas som exempel på hur texters ideologiska projekt kan se ut. Den diskussion som därefter kan föras i klassrummet blir förhoppningsvis till en hjälp för eleverna i hur de bör förhålla sig till de texter som de läser. De kan fortfarande ta till sig sina favorittidsfördriv, men förhoppningsvis med en mer kritisk blick på det de konsumerar.

9.1. Avslutande tankar

Denna undersökning har bidragit med många nya tankar kring såväl litterär analys som hur tydligt ideologiska budskap kan göras i litterära verk. Om jag hade kunnat börja om från början

hade analysen även ingripit tron på *de gamla gudarna*, då även denna är en stor religion i Västeros. Sedan hade en jämförelseanalys mellan den gudomliga och den mänskliga agensen i en eller flera av Martins böcker varit intressant. Detta hade ställt Sankowskis tankar på sin spets och visat hur mycket Martins karaktärer faktiskt verkar behöva sina gudar. Detta kan dock ses som en uppgift för en framtida forskare.

Referenslista

A Dance with Dragons, George R.R. Martin, *Talks at Google*. [online video], Talks at Google, 7 augusti 2011, https://www.youtube.com/watch?v=QTTW8M_etko, (Hämtad 12/5–2022).

Barnett, David. How Game of Thrones achieved world domination… 15 years before the TV show even aired. *Independent*. 15 april. 2019. https://www.independent.co.uk/news/long_reads/game-of-thrones-season-8-books-novels-publishing-final-series-a8855126.html (Hämtad 28/5-2022).

Booth, Wayne C. *The Rhetoric of Fiction*. Chicago: University of Chicago Press. 1961.

Chan, Michelle. *The Confrontation between Religion and Fantasy: A Study of Nineteenth-Century Children's Christian Fantasy*. Diss., University of London. 2012.

Engberg, Aron. Walking on the Pages of the Word of God: Self, Land and Text Among Evangelical Volunteers in Jerusalem. Diss., Lunds universitet, 2016.

Hjarvard, Stig & Lövheim, Mia (red.). *Mediatization and Religion: Nordic Perspectives*. Gothenburg: Nordicom. 2012.

Hubbard, A. Ron & Le Donne, Anthony. *Gods of Thrones – A pilgrim's guide to the religions of ice and fire*. Vol 1. New York: Hubbard/Le Donne. 2018.

Hubbard, A. Ron & Le Donne, Anthony. *Gods of Thrones – A pilgrim's guide to the religions of ice and fire*. Vol 2. New York: Hubbard/Le Donne. 2019.

Jenkins, John P. *Manufacturing Masculinities; Manufacturing History: Masculinity, genre, and social context in six anglophone novels of the South Wales valleys.* Diss., Cardiff University. 2017.

Jenkins, Richard. Disenchantment, Enchantment and Re-Enchantment: Max Weber at the millennium. *Max Weber Studies*. Vol 1, Nr 1, 2000: 11–32.

Macherey, Pierre. *A theory of literary production.* London: Routledge & Kegan Paul ltd. 1978.

Martin, George R.R. *A Clash of Kings*. London: Harper Voyager. 1998.

Martin, George R.R. *A Dance with Dragons: I: Dreams and Dust*. London: Harper Voyager. 2011.

Martin, George R.R. *A Dance with Dragons: II: After the Feast*. London: Harper Voyager. 2011.

Martin, George R.R. *A Feast for Crows*. London: Harper Voyager. 2014.

Martin, George R.R. *A Game of Thrones*. London: Harper Voyager. 1996.

Martin, George R.R. *A Storm of Swords: I: Steel and Snow*. London: Harper Voyager. 2000.

Martin, George R.R. *A Storm of Swords: II: Blood and Gold*. London: Harper Voyager. 2000.

Martin, George R. R., García, Elio M. & Antonsson, Linda. *En värld av is & eld: historien om Västeros och Game of Thrones*. Stockholm: Forum. 2019.

O'Leary, Peter. Sacred Fantasy in Game of Thrones. *Critical Quarterly*. Vol 57, Nr 1, 2015. 6–19.

Pallardy, Richard. George R.R. Martin. *Encyclopedia Britannica*. 16 sept. 2021. https://www.britannica.com/biography/George-R-R-Martin (Hämtad 16/5–2022).

Rieff, Philip (red.). *The Collected Papers of Sigmund Freud. General Psychological Theory: Papers on Metapsychology.* New York: Macmillan Publishing Company. 1963.

Sankowski, Marcin. Of Ice and Fire: Politics and Religion in George R.R. Martin's A Game of Thrones. I *Political discourse in centemporary anglophone literature and culture*. Kolek, Leszek., Stolarek Joanna & Wiliński, Jarosław (red.), 75–86. Siedlce: Institute of Regional Culture and Literary Research.

Storey, John. *Cultural Theory and Popular Culture*. 3 Uppl. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2010.

Svensson, Annette. The media habits of young people in Sweden: The use of fictional texts in school and recreational context. *Education Inquiry*. Vol 5, Nr 3, 2014. 337–357.

Svensson, Fredrik. *Ideology and Symbolism in the Novels of Cormac McCarthy.* Diss., Karlstad University. 2020.

Ward, Michael. *The Son and the other stars: Christology and Cosmology in the imagination of C.S Lewis*. Diss., University of St Andrews. 2005.